

SAMBAND

No. 84. April 1915.

“Samband” udkommer hver maaned, er tilegnet bygdelaagbevaegelsen og vil soege at fremme bygdelaagenes formaal og virke for deres fremgang og trivsel. En flerhed af dem har enten tilsagt det sin støtte eller anbefaler det til sine medlemmer. Abonnementspris, \$1.00 aaret; enkelte hefter 10 cents hvert.

Udgives af SAMBAND PUBLISHING ASSOCIATION, 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.

Bestyrer og redaktør:
A. A. Veblen.

ISSUED MONTHLY AT MINNEAPOLIS, MINN.

Entered as second-class matter December 5, 1910, at the post office at Minneapolis, Minn., under the Act of March 3, 1879.

Samband

is a monthly magazine devoted to old country folk-lore-tradition, and history, and historical and biographical sketches from the Norwegian settlements in America, and is especially dedicated to the *bygdelag* movement. Subscription price, \$1.00 a year. Single copies, 10 cents. Published at 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn., by the SAMBAND PUBLISHING ASSOCIATION.

Manager and Editor, A. A. Veblen.

Indhold af No. 84, April, 1915.

	Side.
Klassekampen i Norge i det nittende aarhundrede.	
Juul Dieserud	307
Norske vikinger i det 19de aarhundrede. Senator	
Knute Nelson	328
Nybyggerhistorie fra Spring Grove og omegn. II.	
O. S. Johnson	334
Optegnelser. S. G. Bertilrud	350
Nationalbiblioteket i Washington. Harold Hersey.	
Ved J. D.	357
Røineslægten. O. K. Alfstad	359
Opfordring til Numedalslaget. Torkel Oftelie	362
Joleftan 1914. Torkel Landsverk	363
Fra en Gudbrandsdøl.—Om Norge. S. G. Bothen	365
Mjøsenlagets og Gudbrandsdalslagets aarbøger	366
Indsamlere til Valdrisgaven og kvitteringer	368
Fra Manfred, N. Dak. T. O. R.	369

Norwegian-American

er det bedste middel til at bibringe den opvoksende slægt af norsk-amerikanere interesse for sine forfædres minder, kultur, historie, litteratur, samt at gjøre dem kjendt med vort folks virksomhed, og almene nyheder om dem, hele verden rundt; men især i Amerika. Foruden **Norwegian-American** er intet norsk hjem fuldt udstyret med bladlitteratur. Frit prøveeksemplar faas ved at skrive til

NORWEGIAN-AMERICAN

Northfield, Minn.

Samband.

No. 84

April

1915

Klassekampen i Norge i det nittende aarhundrede.

Av Juul Dieserud.

Det har hændt mig mer end en gang herover i sambær med landsmænd af anden generation, at jeg pludselig er blit flaat av, hvor liten greie de nødvendigvis maa ha paa de i aarhundreders utvikling bundende samfundsforholde i sine fædres land. Der kan ha faldt en bemærkning om den norske husmand og hans forhold til gaardmanden, om den fordums saa kjæphøie, delvis unationale embedsstand, om klassemodsetningen i byerne eller om de dyper aarsaker til den endnu paa-gaaende sprogkamp, og der føltes med engang, som om man talte ud i en skodde, som om der ikke længere forelaa fælles grundlag for forståelse.

Den unge mand vil medgi, at han nok har hørt sine forældre tale om et og andet i den retning; men han staar sjenynlig det hele for fjernt til at gripes av nogen dyper interesse for de forholde som det dreier sig om, og som betød saa meget for første atled av indvandrerne. Kun den ved hvad en forliten flo kan avstedkomme for plage, som engang har havt en slik en paa.

§ Dette forholdsvis unge samfund er klassemodsetningerne vistnok allerede tilstede. Men de har ikke faat tid til at forbene sig, og de ligger ikke endnu som en haabløs kvælende dødvægt over dem, der har det uheld at være med paa at danne underlaget. § Byerne er det nok saa, at indtægterne, delvis

ogfaa kundskaberne, bestemmer hvem der deler den smule jelskabelighed, som der blir tid og raad til. Men paa tværs av disse linjer skjærer sig dog ogsaa andre, særlig de kirkelige sammenlutninger med gudstjenesten, ungdomsforeningerne og de jelskabelige tilstelninger, fra hvilke ingen holdes ude. Der er faa eller ingen, som gaar omkring og føler sig knuget og trykket, fordi han eller hun ikke har adgang til det fineste selskab (society).

Dg selv paa landet, hvor de mere gjennemfjgtige og stabile forhold over al verden bidrar til hurtigere at trække skarpe linjer, er der neppe endnu herover som regel noget fast og uoverfjgteligt fskille mellem arbeider, leilænding (tenant), den selveiende farmer og de saakaldte „office-holders“.

Ganske anderledes hang og hænger det sammen i det gamle Europa, hvor en ofte totusjndaarig udvikling har gjort sin adfjllende gjerning. Dg særlig uheldige omstændigheder havde bevirket, at Norge her ved forrige aarhundredes begyndelse var naaet længere ned end de fleste andre lande.

Viistnok var under de ødelæggende borgerkrige allerede for mer end fem aarhundreder siden den gamle adel blit grundig udtyndet, og det efter Kalmarunionen gradvis voksende danisevælde gjorde heri ingen radikal forandring, fskjønt i begyndelsen av det 17de aarhundrede den ny dansk-norske adel eiet omtrent en ottendedel av landets jordskyld. Efter enevældets indførelse i 1660 sank den nemlig ned i fattigdom og uddøde, fskjønt flere familier, tildels ogsaa av borgelig stand, fremdeles anerkjendtes som adelige. Den i 1679 oprettede norske lensadel bestod kun av to grever (til Karlsberg og til Laurvig) og en baron (Rosendal). Dg i 1821 ophævedes som befjendt alle adelige titler og privilegier.

Men i adelens sted traadte, særlig paa østlandet, odelssbonden, der delvis av lavadelig æt, i gabet om ikke i navnet

ved sit forhold til leilændingen, den saakaldte husmand, dannet en klart avstufken overklasse, som i de smaa gjennemfjgtige forhold maatte virke overmaade trykkende paa det underfjte samfundslag. Viistnok eiet bonden ikke som adelen nogen specielle privilegier i retning av skattefrihed eller lignende. Men efter adfjllelsen fra Danmark fik han del i et overmaade vigtigt magtmiddel, som foreløbig negtedes husmanden, nemlig stemmeretten og hvad dermed fulgte. Dg grænsen mellem de to lag var paa de fleste steder av landet i begyndelsen av det 19de aarhundrede overmaade fskarp og tydelig.

Om forholdene i Gudbrandsdalen skriver saaledes Hans Manrud (i Norge i det 19de aarhundrede): „De første karakteristiske træk man støder paa hos disse mennesker (bønderne) er at ættebevidtheden har holdt sig bedre end noget andet sted i landet, at de er gjennemfjret af en højt aristokratisk tankegang, og det uagtet der er fuld individuel lighed. Der er mellem husbond og tjenestegut en social forfjkel som er uoverfjgtelig. Gifte sig med husbondens datter kan han ikke. Det er æt og formue, det vil sige gaard og grund, som betinger forfjellen mellem odelssbonde, smaabruker og husmand (arbeidere og tjenere).“

Alle nyder, siger Manrud, lige megen personlig agtelse. „Kun en klasse er mindre agtet, det er de som er fant, det vil sige de som ikke kan holde sig oppe i sin egen klasse, eller forsørge sig selv. Ikke at eie noget er en fskam.“

Sertil kan der nu forøvrigt være et og andet at indvende. Guld individuel lighed har jo i teorien været tilfjtede ligeoverfor loven siden den almindelige stemmerets indførelse. Men hvad angaar den lige personlige agtelse, da tillater jeg mig at tro, at det med den kan ha været nokjaa smaat bevendt helt op til vore dage paa de fleste steder av landet.

At dømme efter min egen erfaring for ca. 25 aar tilbage

skulde jeg si, at det var omtrent ugjørligt for en husmand at skape sig nogen særmerket individualitet i den almindelige bevidsthed. Han selv og hans sønner værdsattes omtrent udelukkende efter sin dygtighed som arbeidskraft i lighed med hestene paa gaarden.

„Han Nils i Plasje er ein trufast arbeidskar,“ det var omtrent det eneste, ialfald sikkert det bedste, som blev sagt om han Nils. Han hadde jo ikke stemmeret, og ingen spurgte om Nils's meninger om noget spøragsmaal mellem himmel og jord, udenfor det som hang sammen med legemligt arbeide. Han kunde være en gløg satiriker, som endog iblandt rev av sig en vifestump; han kunde i sine saa fristunder som ungkar og tjenestegut ha skaffet sig ikke liden boglig kundskab og være en tænkjomnere kar end mangen gaardeier i bygden. Men om han ikke befredent holdt sine meninger saa temmelig for sig selv, blev kun følgen den, at han betragedes som lidt av en „skrue“. Han veiet ialfald i den offentlige mening kun ringe mod „Naboffen“ og „Dnstad“ og „Bjergoen“ og de andre odelshønder, hvis æt hadde siddet paa sine gaarde fra umindelige tider. Thi derved hadde der jo udformet sig en vis slegt-individualitet, der straks hjalp til at karakterisere hvert enkelt medlem av ætten.

Mindre skarpt gjorde sikkerlig forskjellen sig gjældende i fjeldbygder som Balders, hvor som regel husbondsfolk, husmænd og tjenere spiste ved samme bord og i det hele gif jevnsteds under arbeidet. Men paa fladbygderne med sine større gaarde, hvor dette ikke var tilfældet, hvor pladsene vistnok oftest var lidt større, men hvor til gjengjæld husmanden maatte arbeide paa gaarden halve aaret for husleien, og ellers maatte staa til tjeneste naar som helst for en uhyre lav betaling, der var han og tjenestefolket kun lidt mer end nummere, der stod for saa og saa megen arbeidskraft.

Fra et treaarigt ophold ved middelskolen i Søndre Land med bopæl paa storgaarden Ste (Bjørnsjons farsgaard) huffer jeg saaledes ikke længere navnet paa en eneste husmand, skjønt jeg ofte slog mig i prat med dem. Men blandt mine sterkeste minder derfra hører den skjæbne, der overgif en dygtig seminariist og lærer ved skolen. Han var udgaat fra en husmands-plads og gjenkommen fra seminariet forlovet han sig med datteren paa gaarden, der ingenlunde var hans lige i kundskaper og evner. Hendes forældre tvang hende imidlertid til at ophæve forbindelsen, og han der snart traf god løn som lærer i Kristiania, fik et knæk for livet og stuller endnu som ungkar, mens hun giftet sig til formue skjønt neppe til lykken.

Vi vilde imidlertid, om vi stanset her, ha faat et uhyre skjævt og ufuldstændigt billede av de sociale forhold i Norge i forrige aarhundrede. Vi mangler nemlig endnu toppen paa pyramiden. Mens som vi har set den gamle oprindelige norske adel uddøde eller sank ned i bondestand, og den ny dansk-norske adel knækkedes ved enevældets indførelse i 1660, dannedes under dette sidste efterhaanden en saakaldt embedsadel, idet det bestemtes, at medlemmer av de høieste rangsklasser skulde anses lige med de adelige.

Og da nu, som bekjendt, Norge ikke hadde sit eget universitet før 1811, faldt det saa naturligt, at tilgangen paa norske studenter til Kjøbenhavn blev forholdsvis ringe, saa den største del av embederne i Norge efterhaanden besattes med danske eller endog medlemmer av dertil indvandrede tyske familier. Følgen var at Norge ved læsriivelsen fra Danmark i 1814 var i besiddelse av en i stor udstrækning helt unational embedsstand, der helt og holden, hadde sin uddannelse i Kjøbenhavn, og som i egenkab av kongelige dansk-norske embedsmænd længe hadde følt sig og ofte haardhændt opførte sig som landets herrer.

Intet var da naturligere end at de ved unionens opløsning maatte se skriften paa væggen og med alle midler, der stod til deres raadighed, maatte lægge hindringer iveien for opkomsten av en norsk national embedsstand, der kun kunde bevirke at de og deres efterkommere blev berøvet et meget fordelagtig monopol. Den norske historie siden 1814 er i stor udstrækning fortællingen om, hvorledes det efterhaanden gik op for det norske folk, at der fandtes et halvfremmed embedsvælde i landet, som ikke var av det gode og som maatte knækkes, det koste hvad det vilde. Saavel den nationale æresfølelse som økonomiske og sociale grunde gjorde et slikt program til en naturnødvendighed.

Men er det da ogsaa et bevist faktum, at den fra danseveldet nedarvede embedsstand ikke var sand norsk i sin rod? Er ikke dette blot et fantasifoster av norske fjeldfolk og maalstrævere? Heldigvis er vi i besiddelse av et autentisk dokument i saa henseende, nemlig de forskjellige aargange av den norske statskalender, der for de første aartiers vedkommende danner ganske lærerig og interessant læsning. Kongresbiblioteket i Washington er saa heldigt at eie netop første aargang efter afskillelsen fra Danmark, og nogle citater fra dette ærværdige afstykke tør sikkerlig gjøre regning paa at bli paaagtet av „Samband“s læsere.

De første 31 sider av „Kongeriget Norges Hof- og stats-Calender for aaret 1815“ optoges av „Europæiske kongehuse og regenter“ og skal her med et suk overspringes. Ligesaa de 20 sider angaaende „De kongelige Hofstater“ og de 4 sider med „Corps diplomatique n. v.“ De vrimler begge av svenske grever og baroner og de saa dansk-norske navne svømmer om som fjeldne ertes i en suppe, fremsat for en husmand paa Toten i gamle dage.

Derimod skal jeg tillade mig at gi navnene paa medlem-

merne av den kongelige norske regering, der bestod av statholderen greve Hans Henrik von Esen, statsminister Peder Anfer og statsraaderne Mathias Otto Leth Sommerhjelm, Jonas Collett, grev Wedel-Jarlsberg, Diderik v. Hegermann, Nicolai Treschow, endvidere de herrer Diriks, Krogh, Motzfeldt, Løvenskiold og Jasting, altsammen som man ser navne med god klang, men med den lille hage, at de ikke er videre norske.

Ansæt i de forskjellige regeringskontorer finder jeg en bureauchef Hansen, fuldmægtigerne Børge Petersen, Even Hansen, Børge Hoffet, Ole Gjerdrum og N. Andersen, samt kopisterne Berent Nielsen, Even Gjestvang, Peter Stubberg og Haagen Nordvi, der alle vistnok er av oprindelig norsk herkomst. Resten er ialfald tilsyneladende fremmede navne.

Det nylig oprettede universitetets Cansler var Grev Esen og procansler: Frederik Julius Bechy. Professorerne hed: Schelderup, Sverdrup, Keyser, Hersleb, Esmark, Smith, Hansen, Lundh, Orry, Hjelm, Rasmussen, Sørensen og Stener S. Stenersen, av hvilke de tre sidste vistnok er norske.

Amtmændene hed: Falbe, Collett, Sommerfeldt (i Kristians amt), Wedel-Jarlsberg, to av navnet Schouboe, Krogh, Christie, Falsen, Friderich Christopher, greve av Trampe, Elster og to herrer av navnet Krogh. Disse navne taler alle for sig selv.

Blandt fogderne kan nævnes: Radich, Spægh, Paul Seltzen Flor (i Valdres, Land og Biri), Mesner, Astrup, Eriksstrup, Bredrup, Schioldager, Budtz og Falk.

Blandt geistligheden finder vi navne som Aschehoug, Abildgaard, Astrup, Borchgrevink, Brodtkorb, flere av navnet Daae, Gottvaldt, Geherdahl, Paludan, Sartz, Schielderup, Schrøeter, Stockfleth og Wettergren. I Valdres har vi: Hans Jacob Stabel, Søndre Durdal, Hans Jørgen Selt,

Nordre Durdal, Edvard Christie, Nitre og Nitre Slidre, Frederik Müller, Bang, Lie og Hurum.

Særlig er det dog i „Søe-etaten“ og „Landmilitairetaten“, at de fremmede, unorske navne forlyster øiet. For de sidste vedkommende er det særlig det lille uskyldige „v“, der formentlig kun kan betyde „ven“, og som alle officerer av den regulære arme hadde ret til at bruge, der gir denne liste paa 24 sider et helt ud tykt præg.

I „Søe-etaten“ har vi navne som Fabricius, Mechlenburg, Weidemann, Wille, Müller, Benche, Dorn, Willach, Mandulf, Schultz, Walthar, v. Rode, v. Deurs, v. Heiss, v. Ahrentz, foruden øverstbefalende grev Esjen. Man leter forgæves efter et sikkert norsk navn blandt officererne.

Landmilitair-etaten byr paa feltmarskalk grev Esjen, generallieutenanterne v. Garthausen, v. Lovzow, v. Staffeldt, v. Arenfeldt, generalmajorerne v. Bang, v. Meyer, v. Ohme, v. Mejlender, v. Sejersted og v. Segermann, desuden navne som v. Vossgraff, v. Kaltenborn, v. Reichborn, v. Mansbeck, v. Staffeldt, Adam Gottlieb greve af Moltke, v. Borchgreving, v. Schroeter og til en afveksling Carl Lützo D'Unker og d'Hubert. Intet under at det ikke var morsomt at være almindelig norsk soldat fra landsbygden i de dage.

Norske er tilsyneladende: v. Durdahl, vistnok fra Balders, v. Lied, v. Olsen, v. Lund, v. Grorud, v. Gaarder, v. Knudsen og nogle faa andre. Dette lille „v.“ tar sig her ud som en daarlig spas.

Dette merkkelige dokument gir da i sin helhed et overvældende indtryk av, hvor lav unorsk det hele stel efterhaanden var blit under det faderlige Oldenburgske styre. Der var sandelig noget at rydde op i fra norsk nationalt standpunkt. Og man tar sikkerlig ikke feil, om man betrakter de 19 gaardbrukere, der var valgt til første regulære storting, som den

beskedne begyndelse til det parti, der rekruteret av mænd som Saabæk, Ueland og Eversdrup, i aarhundredets løb skulde gi den norske statskalender en ganske anden klang og farve.

Men kampen blev lang og haard. Bureaukratiet talte begavede og personlig høit hæderlige folk inden sit midte. Det beherskede pressen og stod stiltiende i pagt med flertallet av geistligheden, der jo omtrent til alle tider i lande med autoriseret statskirke har været konservatismens og de styrendes tro støtte. Det tilspidsede sig, som bekjendt i yhti- og ottiaarene før statsraadsjagens gennemførelse i en aabenlys stempling av det nationale og friindede parti som kristendomsfiendtlig. Som en velmenende folketaler formet det i en uheldig stund: „Vorherre befjender sig til det norske høreparti.“

En overmaate vigtig rolle i frigjørelsesarbeidet spillet selvagt det norske univerjitet. Undervisningen var fri og aapen for enhver, der kunde skaffe sig den fornødne forberedende kundskap, og Seltbergs bekjendte studentfabrik luffet døren op for mangen en bonde- og borgergut, der ikke hadde raad til at gennemgaa den almindelige latinjsule. Og skjønt de gamle embedsfigter i cheferne for de forskjellige regjeringsdepartementer hadde trofaste støtter, der gjorde hvad de kunde for at holde disse ny opkomlinger ute fra de bedre stillinger, blev det dog stedse vanskeligere og vanskeligere at undgaa de „simple“ norske navne i regjeringsmaskineriet.

I statskalenderen for 1842 finder man saaledes blandt geistligheden navne som Mas, Wiørnson (digterens far), Brager, Gislefen, fem av navnet Hansen, tre der hedder Nielsen, tre Petersen og en Olsen. Dog det store flertal har endnu et fremmed snit. I Balders hed de regnet søndenfra: Østvold, Melbye, Garbitz og Schmitler.

Statholderen var ikke længere svensk, men han bar navnet Løvenskiold. Due var statsminister, og statsraaderne hed Krog,

Schouboe, Fleischer, Schmidt og Petersen. Jeg har ikke anledning til at afgjøre, om ialfald tidstævnte var av gammel norsk rod, eller om han hørte til de forholdsvis senere indsig fra Danmark.

Stiftsamtmand og amtmænd har følgende navne: Nas, Blom, Buck, Cappelen, Falsen, Garboe, Gagerup, Heidemann, Kastrup, Riis, Schydtz, Stabell, Thesen, Weideman, Wulfsberg, og Frederic greve av Trampe. I departementet for kirke- og undervisningsvæsenet sad Birch-Reichenwald som expeditionsskriver, og bureaucheferne hed Schandoff, Borchsenius, Bonnevie, Fossum og Wangensten. Fuldmægtige var Brasch, Bull, Falkenberg, Herloffen og Ebbell.

Militæretaten har git slip paa sit „v.“ men avgir forøvrigt et temmelig broget dansk-tyisk stue. General er baron Wedel-Jarlsberg, generallieutenant Carl Mansbech og generalmajorer: Spørck, Wetlesen, Anker, Buch, Lammers og Hegge. Ellers citerer jeg ifleng: Kaltenborn, Vosgraff, v. Munthe Morgenstjerne, D'Anker, Løvenskiold, Due, Klinck, Rehbinder, Coucheron, Zwillgmeyer, Bruenich, Munthe, Rasch og Schmerschild.

Vi støder dog nu paa mange norske navne som Dahl, Bang, Erichsen, Hoff, Jensen, Sørensen, Stenersen, Johnson, Landstad og Durdal, en besteden men løfterik begyndelse.

I stortinget er gaardbrukernes antal steget fra 19 til 32. Av disse var dog tre tillike kirkefangere. Kristians amt sendte tre bønder: Fouchald, Staff og den bekjendte Haagenstad.

Det norske element staar, som man ser, umistjendelig i vekt, hvad en nøiere undersøgelse av den norske statskalender for hvert tjaar ned til vore dage med lethed vilde vise. I 1866 fylder saaledes navnene Olsen og Hansen lidt over en spalte hver, Riisen (Rissen) henved en spalte, de forskjellige

varianter av Petersen en spalte, Andersen en halv spalte, Berg ligesaa. I stortinget sad 33 gaardbrukere.

Og gjør vi med engang spranget helt ned til 1914, viser umegtelig den norske statskalender endelig en fra bureaukratisk synspunkt sørgelig rigdom paa „plebeieffe“ navne. Registeret begynder nemlig som følger: Abakken, Abel, Abberg, Arby, Adnesgaard, Adneson, Aaen, Aasø, Aagaard, og under B: Berensen, Berg, Bergjæger, Bergan, Berge, Bergeland, Bergendahl, Berger, Bergeisen, Bergerud, osv.

Navnet Hanben med varianter fylder nu hele fire spalter, Olsen tre spalter. Og det er ikke blot i de lavere stillinger, at de gamle indvandrede embedsfamilier har maattet gjøre plads ved sin side for den „indsødte opkoming.“ Han har trængt sig ind snart sagt overalt og kan naa tiltopps selv i hæren og flaadet, ja i selve regjeringen (Løvland). I arméen finder vi saaledes oberstløjtnanterne: Gran, Griften, Tønnesen, Sandberg, Jakobsen, Knudsen, Bjerkan og Abatmark. Ja selv i flaadet, hvor fremmede navne endnu breder sig en god del, har vi kommandørkapteinerne Rugenjen, Petersen, Amundsen, Erlandsen, Moe og Oppegaard, kapteinerne Østbye, Brun, Løvbold, Hanssen, Hermansen, Hovland, Larsen, Knudsen, Brækhus, Dahl, Rinde, Nas og Einang.*)

Intet omraade synes længere fredsløst eller helligt, stortinget mindst av alt, thi det tæller nu hele 42 gaardbrukere av et samlet antal av 123.

Sit mest avgjørende nederlag led de gamle embedslegter

*) Jeg skal her gjøre opmerksom paa, at selvagt ikke alle familier med fremmedklingende navne hører til indflytterne. Dengang det var fint og nyttigt ikke at bære et jevnt norsk navn, laa naturligvis mange under for fristelse til at laane et helt nyt eller gi sit gamle nedarvede et udenlandsk tilfinit.

og kontorstyret ved statsraadsfakens endelige feier i 1884. Skjønt jeg selv var voksen og blev student i det aar, kan jeg ikke huske, at det stod klart for mig, at parlamentarismens indførelse maatte vække lik vældig motbør blandt de saakaldte konditionerede („konsenerte“), juist fordi de saa sin egen magtstilling truet. I bejiddelse av det store flertal av landets aviser og med et utal av skarpe penne i sin tjeneste, lykkedes det gjennomgaaende for høirepartiet at kaste et uigjennemtrængeligt slør over, hvad saken egentlig dreiet sig om.

Som allerede nævnt var det særlig for kristendommens sak, de paaistod sig at gaa til kamp, dernæst for unionens bevarelse og for grundlovens aand (sml. den samøse juridiske fakultetsbetænkning). Endelig hævdet de sig som det sidste holdverk mod de saakaldte samfundsoppløsende tanker, der strømmet ind fra Frankrig og England, hvilke tanker nærmere besøet bestod i saker som juryens indførelse, den almindelige stemmeret, en mere human arbeider- og husmandslovgivning, og endelig fornyelsen av det fra Danmark laante sprog, paa hvilke de selv intet hadde at udsætte.

Den avgjørende grund til at de saa trofast fylket sig om tronen var imidlertid sikkerlig for de flestes vedkommende den, at parlamentarismens indførelse betød, at regjeringen ikke længere vilde kunne sidde urygget i kraft av kongens naade, men maatte følge majoriteten i stortinget, hvilket atter vilde lede til, at de gamle embedsfamilier ikke længere var sikret nogen stilkende forrettighed ved besættelsen av landets embeder. De saa i aanden sine hørn og børnebørn trængt ud av et gammelt og fordelagtigt monopol, mens horder av norsk lands- og byungdom stormet paa som fuldt ligestillede, kanske endog iblandt foretrukne konkurrenter. Derav det indædte raseri i anledning rigskrettens dom over det halstarrige Selmeriske ministe-

rium, der hadde ment sig ved unionskongens og Sveriges hjælp at kunne stagge statsraadsfagen.

Men da slaget først var tapt, og det viste sig at unionen ikke længere var istand til at redde deres magtstilling, mistet de notorisk efterhaanden sin interesse for den, og i 1905 gif selveste høirepartiet med paa at kaste den overbord. Den hadde i 1884 væsentlig været et paaskud og et middel for ganske andre interesser.

„Niggeren hadde ikke klaret sit arbeide, Niggeren kunde nu gaa sin vei.“ (Frit efter Schiller).

Vi omtalte i begyndelsen av denne artikkel det sociale jvelg, der i gamle dage stod som en mur mellem gaardeier og husmand. Et tilsvarende stille avtegnet sig klart mellem den almindelige byborger og bonde og embedsstanden, den saakaldte konditionerede („konsenerte“) klasse. Den sidste alene svaret til det saakaldte „society“ i vore amerikanske byer. Og mens særlig paa østlandet ganske vist storbonderne, og i byerne grossererne, hadde adgang til det „fine selskab,“ var alle andre ikke blot udelukkede; men der raadet, ialfald paa vestlandet og i fjeldbygderne, en paa aarhundreders utvikling baseret ærefrygt for de saakaldte „fine“, der her i Amerika, hvor hver ærlig selvhjulpne mand holder sit menneskeværd i ære, vilde virke næsten uforstaaeligt.

Blandt mine barndomsminde hører saaledes en liten ubetydelig hendelse, der brændte sig ind i min bevidsthed som kanske ingen anden. Min bedstefar, der i sine yngre dage hadde været omgangsskolelærer og i lange tider en søgt „tjømeister“ ved siden av gaardbruker, drev en dag paa med pløining, og jeg skulde forestille at „grave efter.“ Mens vi holdt paa, kom en ung student, huslærer hos fogden, forbi og stanjet „gemeinslig“ for at veksle nogle ord. Bedstefar rev straks hatten av og lod sig kun modstridig bevæge til at sætte den paa igjen, saa-

længe bykaren slog sig til. Og jeg som næret en uendelig beundring for den gamle, som jeg i begravelser hadde hørt tale og syngte bedre end selve prestien, kunde ikke fatte denne ærbødighed mod en ung gut, som jeg rigtignok selv misundte paa grund av hans fine klar og den omstændighed, at han efter mine begreper ikke trængte at arbeide, men som det dog ikke kunde falde mig ind at ansø for gildere end bedstefar.

Der laa i denne ærbødighed for øvrigheden vistnok et prisværdigt element, forsaavidt den bundet i lovligheds og agtelse for kundskap og oplysning. I et land hvor uvidenheden er tilbøielig til at se ned paa den som ved noget, saasandt den har nogle faa dollars mere i lommen, kan man nok iblandt gripe sig i at sende et stille suk tilbake til hine tider i Norge, da folk der hadde gjennomgaat en høiere skole bænkedes øverst tilbords og saaes op til som samfundets ledere.

Men der skulde sig i hin ærefrygt en overvurdering av den blotte viden uden hensyn til karakterens adel og en slavisk mangel paa tillid til sig selv, som ikke var av det gode og blev dobbelt odiøs, naar det gjaldt en klasse, der i stor utstrækning hadde sin rod i et fremmed land og maaltbevidst dannet et frimureri, der omhyggelig og med fløgt værnet om ståndens magtfulde.

Dertil kom, at der paa disse gamle embedsgaarde særlig i julehøitiden ofte levedes et selskabeligt liv i sus og dus, der smittet nedover og forledet mange til at leve over evne under efteråpen av de „fine“. Om det ikke hadde været for dette tvilsomme eksempel fra oven, turde mangen en norsk bonde slegt sat gjældfri paa sin gaard, der nu slaver under gjæld i Hypotekbanken, mens andre længst er gaat fra gaard og grund.

Embedsmændene var jo uansættelige og kun ansvarlige for konge og regjering. En affældig joren skriver, der var for sløv til at trænge tilbunds i en sak eller endog blot til at forstaa

et vidneprov paa bygdens maal, eller en driffældig prest, der forpestet den religiøse luft i sit sogn, kunde man kun bli kvit, naar de selv fandt for godt at ta avsked, eller aapenlyst forbrød sig mod lov og ret.

Men i de sidste 30 aar har øiensynlig en indgripende udjevning gjort sig gjældende. Husmand og arbeider trykkes ikke længere flad som det underste led av en vel reguleret pyramide, der hæver sig lag paa lag med absolut avsondring av sine hovedavsnit. De har faat stemmeret og set selve stortingets døre aapne sig for dem. Husmanden er i stor utstrækning blit selveier, eller om han fremdeles betaler leien ved arbeide paa hovedgaarden, blir dette nu værdsat efter en ganske anden maalestok. Blandt byarbeiderne trænget det ny evangelium om alles ret til arbeide og en saavidt gjørlig menneskeverdlig tilbærelse altid dypere ned og høiere op. Det er nu bonden, som under de trykkende skatter og med dyr arbeidshjælp næsten sidder værst i det. Og denne forfærdelige krig kan kun lægge stene til byrden, selv om landet, som vi haaper, faar lykke til at holde sig neutralt, idet statsgjælden økes for hver dag som gaar.

Svad embedsstanden angaar har den ganske vist tabt i glans og magtfulde; men til gjengjæld har tilgangen av nyt norsk blod i rækkerne gjort den demokratiske og mere national, og dermed tillike avholdt istedenfor frygt og hadet. Bonde og arbeider staar ikke længere med hatten i haanden i ydmyg underkastelse. De føler sig som mennesker blandt andre mennesker, uden at de derfor som regel har tabt respekten for loven og den lovlige autoritet. De gamle embedslegter klager nu over, at det jaalangt fra er en fordel at bære et „fint“ navn, at det tvertimod iblandt er den rene ulykke. En statsraad av jevn borger- eller bondestand fremmes ikke saa let av et norsk

navn, ja det synes iblandt at øve en vis naturlig tiltrækning paa ham.

Nu maa man imidlertid ikke forstaa mig slikt, at jeg frafjender de i Norge indflyttede embedsfamilier retten til at være nordmænd, ligesaa lidt som jeg benægter, at mange av dem længe har vist et sandt norsk findelag. Gæller ikke mangler jeg forstaaelse av deres bevæggrunde som stand og politisk parti eller medfølelse med det knusende nederlag, de nødvendigvis maatte lide, saasnart det norske folk vaagnet til selvbevidsthed.

Vi kæmper alle først og fremst for os selv og vor æt, siden vi er nærmest til det, og ingen kunde vente andet end at den fra Danmark nedarbejdede og for en stor del indvandrede embedsadel vilde kæbe med næb og klør for i størst mulig udstrækning at bevare statens stillinger for sine efterkommere. Saalænge det ansaaes for at være et skridt ned at la sine sønner gaa over i andre livsstillinger, maasse handelsstanden og den tekniske stand undtagne, kan ingen fortænke dem i at de forsøgte i størst mulig udstrækning at tilvende dem statens embeder. Og det tragiske ligger netop i, at denne bestræbelse paa forhøand var dømt til at lide skibbrud, forsaavidt den gik ud paa at hævede et slags monopol. Folk med lidt hjertelag kan kun sympatisere med den tapende, med den som tidens udvikling ubønhørlig sætter mod væg.

Dog dette forhindreder ikke, at man glæder sig over de allerede vundne resultater og holder øinene stivt fæstet paa det endelige maal: et Norge der er saa nationalt norsk, som Sverige er svensk og Tyskland er tysk. Dette betyr ikke, at de fremmede slegter skal drives ud av landet. De har jo faktisk vist sig at repræsentere ikke liden begavelse og er derfor fra en side set blit en vinding for landet, der uden dem, saaledes som udviklingen nu engang faldt for vort gamle fædreland i ned-

gangens tunge aar, vilde været fattigere og mindre stiftet til at hævede sig som selvstændig kulturstat.

Men de maa endelig engang som helhed bekvemme sig til at gi slip paa sin særstilling og sine pretensioner, og de maa lære sig agtelse for det som er norsk, det være sig i sprog eller tankegang. De maa slutte med stiltiende at anse sig for finere og for en høiere race, blot fordi ætten stammer fra et andet land, og fordi deres forfædre i nogle faa slegtled har været hævet over sundt legemligt arbejde. Thi de andre har kanske just derved bevaret et kraftigt, rent blod, der opveier den længere hjernedressur og sætter dem istand til i andet, ja ofte i første led at gjøre saa godt aandsarbejde som nogen. Serpaa byder den nyere norske historie nok av eksempler fra Aasen, Vinje, Saabek og Ueland til Bjørnson, Garborg, Haugland og Løvland. Og at det norske folkeslag skulde være lavere og mindre evnerikt end det danske, er det vel ikke ret mange som vil paastaa, tiltrods for de sorgelige borgerkrige, der førte til den 400-aarige nationale fornedrelse.

Der vil kanske være dem, som spør, hvad det skal være godt for at rote op i denne gamle historie særlig herover, da striden dog er slut og desuden aldrig har havt videre betydning for os norske amerikanere. Dertil er at svare, at de her paa pegede historiske forhold aldeles ikke har været uden betydning for udvandrerne, og at desuden kampen mellem det nationale og det fremmede nærmere beseet fremdeles raser i Norge. Dertil kommer at det har lykkedes den offentlige historiefriking i vort gamle fædreland at indhulle de her fremholdte kjendsgjerninger i en ren skodde, som det nok kan være umåken værd at være med paa at sprede. Man vil hos Øverland og Ingvar Nielsen, ja endog hos Ernst Sars, forgjæves lete efter en klar og grei hævdelse av, at det norske embedspartis forbitrede politiske bestræbelser i det 19de aarhundrede først og fremst

var en kamp for bevarelsen av et monopol, og at den tog farve av det faktum, at standen i sin rod var unorsk. Av den hoffähige høiemand Ingvar Nielsen kunde man selv sagt ikke vente noget andet. Og selv professor Sars var av naturlige grunde ikke den rette mand til at lægge den tilbørlige vegt paa dette hynspunkt.

Det blev ovenfor sagt, at striden mellem det hjemlige og det indførte endnu ikke er slut i Norge. Den tæntsomme læser gjettet sikkert, at dermed særlig sigtedes til den endnu paa-gaaende sprogekamp, der kanskje aldrig har været mere tilspidset end netop i de sidste aar. Og just paa dette omraade er det, at man hos vore landsmænd herover ofte finder en mangel paa forstaaelse, der virker rentud forbausende.

I de første par aar efter løsrivelsen fra Danmark domineredes den norske presse i den grad av embedsstanden, at det kun var rabulister som Henrik Bergeland der opdagede og indsaa det ydmygende i, at nordmændene hadde tabt sit eget sprog. Og selv de saa, hvis nasjonalsjælelse oprørte sig mod den tanke, at landet skulde slaa sig tilro med tilstanden, som den nu engang var, og for al fremtid lænke sin skjæbne til et fremmed tungemaal, var saa overvældet av opgavens størrelse, at det høieste maal de turde stille sig, var en gradvis fornorsking av det laante sprogs stavemaade og glosforraad ved optagelse av gode ord fra dialekterne.

Men da var det at husmandsgutten, Ivar Aasen, et sprogtalent av Guds naade, fik øie for den klare kjendsgjerning, at de norske dialekter ikke, som i andre lande, repræsenterede avvigelser fra det raadende skriftsprog, men at de stod i direkte avstammingsforhold til det tapte, høit udviklede oldnorske maalføre, der hadde avjat den merkeligste middelalderste literatur i hele Europa. Og den tanke slog ham, at man ved at bringe sammen hvad der var fælles i disse dialekter og ved delvis at

gjenindsætte bogstaver og lyd, som den menneskelige dovenskab hadde ladet forfalde, fordi ingen systematisk skoledressur hadde holdt dem vedlike, kunde gradvis oppbygge et skriftsprog, der nogenlunde vilde falde sammen med den norm, som vilde raadet i landet, om det ikke hadde været for dansketidens forfald.

Vi kjender alle hovedtrekkene i den kamp, som derved var reist i landet, og den haglskur av haan og nedrakning, som særlig embedspartiet udøste over de mænds hode, der med Nasmund Klassen Vinje i spidsen for alvor la iver med at dyrke og udbrede det ny maal, som de efterhaanden grov frem i de av den danske indflydelse mindst imittede strøg av landet. De fleste blandt dem følte nemlig med sikkert instinkt, at de indflyttede slegter her stod ligeoverfor en fiende av deres magt og indflydelse, der overgik alle andre i lumsk farlighed.

Det er jo nemlig et faktum, at den mand der tvinger en anden til at tale sit maal dermed øieblikkelig opnaar en uhyre fordel over den person. Intet ligger os indvandrere til dette land nærmere for døren. Den indfødte saavel som den graadige og selvviske indvandrer fra de Britiske øer slaar os andre av marken saa letvindt som de gjør, just derved at de kan boltre sig i sit eget sprog, mens vi av første slegtled efterhaanden taper dygtigheden i vort eget maal uden nogensinde at bli helt hjemme i det ny, uden i dette at finde fuldgjaldigt udtrykk for vore bedste og sterkeste tanker. Derav de uhyre fordele som egne kolonier betegner for et sprogsamfund, og som de flubriter bedre end noget andet har draget sig tilnytte.

Den konditionerede klasse i Norge indsaa snart at der maatte gribes til kraftige forholdsregler. Nu skulde man kanskje ikke længere ha den glæde at se landsens folk stræbe i sit ansigts speid med at tale „fint“ som de. Man skulde ikke i sine sammenkomster saa leve høit paa efterherming av dialektord og vendinger oppnappet i kjøkken og drengestue. Disse

'menneffer vilde kanske endog med tiden finde paa at forlange at de, herfaberne, skulde lære deres sprog istedenfor omvendt. Hvor blev det da av deres medfødt overlegenhed i samkvem og omgang. Det var nøiagtig til at bli grøn over.

De burde dog indseet, at alt det som var rankt og vaakent og nasjonalt i landet ikke i længden kunde slaa sig dovent tilro med et laant sprog, men maatte gaa til endog de største ofre, for om muligt at gjenreise, hvad en 400-aarig vanmagt hadde lat forfalde. Et folk hvis officielle skriftsprog er et laan fra et naboland har ingen ret til at eksistere som selvstændig nasjon. Dets sønner og døtre kan ikke se andre folkeskær, der møter frem med sit eget, frit i øinene.

Hvor ofte har det ikke ærgret og ydmyget undertegnede at maatte gjøre greie for, hvorledes det hænger sammen, at norske bøker ikke er saapas forskjellig fra danske at en stakkars amerikansk biblioteksmand kan holde dem fra hverandre. Og det bedste av den norske literatur er jo ovenifjøbet trykt i Kjøbenhavn. Vi forsøker i nasjonalbiblioteket at gi de to literaturer forskjellig plads. Men det er alene den omstændighed, at der findes skandinaver i huset, som gjør at dette blir muligt.

Hvorvidt det nu ogsaa vil lykkes helt at „rette det som rangt er, reise det som velt er,“ blir et spørsmål for sig. Udfaldet av den paagaende storfrig kan innebære den største fare for den skandinaviske halvøs selvstændighed og for baade norsk og svensk sprog.

Men slike muligheder kan og bør gode nordmænd idag ikke regne med. De maa gaa ud fra at det er deres ret og pligt at være med paa udviklingen av et skriftsprog, der falder som en naturlig og høvelig klædning om deres tanker, og som ingen kan mistage for at være dansk, selv om boken er trykt i Kjøbenhavn.

Om det vil lykkes? Jeg skulde svare ja, saasandt landet

faar ialfald nogle faa aarhundreder til sin raadighed som selvstændig stat. Det sprog som blir skrevet i Norge om, lad os sige — to hundred aar, blir neppe det nuværende landsmaal. Det blir kanske saa forskjelligt fra dette, som Shakespeares engelsk er fra det middelengelske før Chaucer. Men derfor behøver ikke vi som er sprugne av gammel norsk rod at geraade i raseri over maalmændenes virksomhed. Thi det er alene deres ihærdige stræv som vil muliggjøre en udvifling i det rette spor fremover mod altid større norskhet i ordvalg og sætningsbygning, ikke av sentimentale grunde, men fordi det er en kulturenødvendighed for et selvstændigt folk at ha sit eget og ikke et laant maal.

Vi norske amerikanere bestaar i aldeles overvældende grad av folk der taler en norsk dialekt, og man maa ofte lete med lys og lygt efter repræsentanter for de norske embedsfamilier med fremmedklingende navne. Lad os da engang bli færdig med denne husmandsaand, denne de undertryktes skamfølelse over sit eget! Det er ingen grund til at føle sig ydmyg og lidende, fordi man taler en norsk dialekt, og vi behøver ikke at ligge næsegrus, saasnart en landsmand med finere sving paa sit navn finder for godt at slaa sig ned blandt os. Om nogensteds har den norske race herover vist at den er fri og sund og ikke blottet for evner. Mænd som senatorerne Nelson og Gronna, kongresmændene Wolstead, Steenerson, Selgesen, John M. Nelson, Gaugen og Anderson, formand Gjermund Høime, Prof. Julius E. Olson, brødrene Weblen og mange andre, har avlagt gyldigt vidnesbyrd om, at norske hjerner ikke trenger mange slegtled av forfinelse og træning for at fungere ganske tilfredsstillende.

Og maa vi endnu med ydmyghed bekjende, at de indflyttede familier i Norge endnu spiller en uforholdsmæssig stor rolle

i de ledende stillinger jærlig paa aandslivets omraade, er der dog ingen grund til længere at se mørkt paa tingen.

Den norske landsungdom er vaagnet og føler sit ansvar. Den ved at det er en skam for landet saalænge det kan siges, at folk av gammel norsk rod ikke er skiftet til at fylde de vanskelige stillinger i staten.

Washington, D. C., April, 1915.

Norske vifinger i det 19de aarhundrede.

(Oversat fra engelsk for „Samtiden“.)

I lange tider har norske videnskabsmænd drevet ivrige studier av vifingefærdene i 9de, 10de, 11te og 12te aarhundrede, og som resultater av sin forskning har de kunnet fastslaa mange data og gi nye, værdifulde og interessante oplysninger om emnet.

Beretningerne fra disse fjerne tider gir os et levende billede av vore forfædres store kraft og foretagsomhet. I at trænge ind i nyt land, erobre og utforske, hadde de ikke sin like, men det lykkedes dem ikke — undtagen paa Island — at kolonisere og skape faste nybygger; de blev enten drevet ut igjen eller opslukt og utvist av indbyggerne i de lande, hvor de trængte ind. Dette hadde sin grund delvis i den sjørøver-aand som de var fyldt av, delvis i deres forholdsvis ringe antal, og især i den faatallige befolkning i deres hjemland, som ikke hadde noget egentlig folkeoverskud at sende fra sig til koloniseringer. Men skjønt de var ute av stand til at grunde kolonier, kom allikevel ethvert land eller folk hvor de slog sig ned, til at motta et præg som til en viss grad har holdt sig nedgjennem tiden. Efterkommerne av Ganger Rolv og hans fæller blev snart franskmænd, men de blev franskmænd av en færegen, høiere slags — med en ledende indflydelse ikke bare

i Frankrike, men ogsaa i England, hvor de i aarhundreder hadde den øverste magt.

Mens Norges lærde historikere har viet disse gamle vifinger megen interesse og ivrige studier, har de kun i liten grad interessert sig for det 19de aarhundredes vifinger, som aar efter aar er vandret ind i den nye verden, har skapt varige nybygger der, og i større eller mindre utstrækning har sat sit præg paa sine nye omgivelser. Deres saga er endnu udfreven, og staar som en stor, en omfattende og betydningsfuld opgave for en fremtidig norsk historiker. Mange værdifulde enkeltheter er alt meddelt av Anderson, Holand, Blom og andre, men vi har ingen fuldstændig historie om disse folk, ingen saga om disse vifinger, som i vor tid gaar under det enklere og mindre veklingende navn emigranter. Deres prøvelser og deres slit paa sjø og paa land har ikke været mindre eventyrlig, mindre anspændt, mindre heltmodig end de gamle vifingers, selv om det har været mindre barbarisk og mere overensstemmende med vor tids aand.

Oleung Peererson kan paa en vis kaldes det 19de aarhundredes Ganger Rolv, idetmindste forsaavidt som han gav det første virksomme støt til at sætte igang den moderne utvandring fra Norge. Det var paa hans indgivelse de indskibet sig, de 52 djerpe pilegrimmer paa sin lille, slet utstyrte skute for at foreta den farlige færd til den nye verden — det skedde for 89 aar siden, mer end 800 aar efter Leib Eriksjønns dage. Deres reise var ufigelig lang, fuld av prøvelser og farer. Og i ubekjendtskap med sproget og landet hadde de det uheld at slaa sig ned paa et sted som var litet skiftet for deres behov og for nye hjem. Døden fik en rik høst blandt dem, og resten søkte snart mere gjestmilde hjem i de frugtbare egne i Mississippiflodens øvre dalføre, hvor deres efterkommere nu staar blandt de fremste i mange nyttige fag og bedrifter. Det op-

rindelige nybygge i Kendall, New York, hvor disse tapre foregangsmænd først slog sig ned, har længe bare været et historisk minde; men det er lærerikt at se, det gir forståelse for nybyggernes vanskeligheter og for deres utholdenhet.

Oleng Pearson var en hvileløs vandrer, som paa den mest uselvviske maate søkte at utforske nyt land. Han var ikke tilfreds med utfigterne i New York, men vilde ut til det forjættede land i det fjerne vesten. Sbrig, men uten penger gif han avsted paa sine ben gjennom ubeisomt vildnis, og fik sig en bit mat her og der efter som det faldt sig; han job paa bare jorden og under aapen himmel, hvergang han blev træet og natten faldt paa. Endelig, i 1833, efter mange slitfomme ufer og maaneder, som hadde gjort ham saarbent, træet og overanstrengt, fandt han det forjættede land i La Salle distrikt, Illinois — et rent paradys dengang og altid siden. Ingensteds hadde man kunnet finde et bedre eller mere fortryllende sted til at slaa sig ned paa, og denne Pearsons opdagelse ledet fra nu av strømmen av norske indvandrere mot den øvre del av den store Mississippidal — især mot de store stater Illinois, Wisconsin, Iowa og Minnesota. Nybygget fra 1834 ved Fox River i La Salle distrikt, Illinois, kan igrunnen kaldes deres første varige nybygge, utgangspunktet for det 19de aarhundredes norske kolonister i den nye verden.

Fra denne begyndelse stammer andre nybygger i Illinois, og vidtstrakte norske bygder først i Wisconsin, siden i Iowa, og tilslut i Minnesota, og i senere aar svære norske distrikter i Nord og Syd Dakota.

De ældste nybyggere hadde mange vanskeligheter under sit arbejde, og maatte utholde meget. De kom hovedsagelig fra bondestanden, satte over havet i smaa og daarlig utstyrte skuter, kom i land med saa penger og uten kjendskap til sproget og landet, drog avsted vestover — det var virkelig det fjerne ve-

sten dengang — paa kanalbaater, paa langsomme og daarlig utstyrte dampbaater, og siden med langsomme trækofjer som forspand, og selv tilfots ved siden av, indtil de kom til sit bestemmelsested. Selve reisen var et godt bevis paa deres mod og utholdenhet. Noen styrket av træthet paa veien, men den store mængde naadde tilslut efter meget slit sine nye hjem — men der fandt de et vildnis av prærie og skog, uten veier, kirker, skoler eller andre menneskelige boliger. Nybyggernes stilling i de nye omgivelser var rent som Robinson Crusoes. De var nærjagt tomhændet, naar de kom frem, maatte selv berede sig sine livsvilkaar helt fra den første grund av. Skytter av jord eller tømmer til foreløbige boliger var det første man maatte tænke paa; saa var det at rydde jorden, pløie, plante og indgjærde; dernæst bygge veier og midlertidige skoler og kirker. De vilde at deres barn skulde saa bedre leilighet til skolegang end de selv hadde hat, og deres fædres religion var dem kjær. De trængte dens trøst midt i alle de prøvelser de var utfat for. Blandt disse prøvelser var epidemiske sygdomme av de værste, og desuten de plager som et ugunstig og uprøvet klima kunde volde. Læger og lægemidler var det saa av, og de var langt borte, vanskelige at saa fat paa. Mange heltemodige mænd og kvinder omkom i disse første aar — døde mangen gang av mangel paa ordentlig stel. Ingen fine mindetavler er reist paa deres graver, men mindet om dem lever i de gamle nybbyggeres hjerter. De var helter som faldt i den store kamp for at undertvinge vildniset. Naar de faldt, rykket de overlevende, med taarer i øinene og sorg i hjertet, ind paa deres pladser og gif tappert videre frem, for tilslut at vinde seier og lykke. Vikingeaanden overlevet og overvandt alle hindringer. Vikingen blev med tiden et mønster paa en amerikansk borger.

Nybygget i Kendall, New York, laa paa et uheldig sted,

men det ulykkeligste nybygge var det som blev forjætt i Beaver Creek, syd for Chicago, paa en dyptliggende, myrlændt og smittefyldt prærie. Dette nybygge blev formelig et pesthul, og mangt et djervt og tappert hjerte holdt der op at slaa. Fremst blandt dem maa nævnes student Ole Rynning, søn av en prest i Norge, og selv en tid student ved universitetet i Kristiania. Paa en eller anden vis var det gaat galt for ham; hans livsvei i Norge var blit avbrutt, og han forenet sig med den hær av indvandrere som søkte ut mot det fjerne vesten, han hjalp og opmuntret dem under alle deres vanskeligheter og sorger, og han tok fuldt ut sin part av de fælles byrder. Men hans liv blev kort; før et aar var gaat, bukket han under for den dødelige jeber i Beaver Creek, og gif bort som en formelig martyr blandt de første nybyggere. Mens han laa med forfrosne ben, lænket til sykeengen, var det han utarbeidet et litet hefte, som sandt og riktig skildrer „Vestens“ karakter og vilkaar, og de vanskeligheter og fordele landet byr indvandrere og nybyggere. Det var en enkel, usminket beretning, som viste at han var en mand med skarp iagttagelsesevne og jund dømmekraft. Boken fik en svær utbredelse i Norge, og har i høi grad virket til at fremme utvandringen derfra. Rynning ligger begravet i en ukjent grav, nær det sted hvor han døde, og der er nu intet spor av nordmændene tilbake i den egn.

Vort folk — de første nybyggeres efterkommere og efterfølgere — burde finde et passende sted i Fox River-nybygget, La Salle distrikt, Illinois, og reise statuer av Oleg Pearson og Ole Rynning, til minde om deres heltedige arbeide for indvandringen; de er vore virkelige helter, og vi har nydt godt av deres gjerning.

Naar undtages tilfældene med Kendall og Beaver Creek, var indvandrerne heldige med at sikre sig pladser for sine nybygger. Som regel valgte de baade de bedste strøk, og den

bedste jord i disse strøk. De ældre nybygger viser endnu denne kjendsgjerning. Der findes ingen mere velutstyrte og velstelte gaarder, ingen mere velstaaende gaardbrukere i disse distrikter, end i de norske nybygger, og det er som gaardbrukere vort folk har sat den fineste rekord her i landet. Den store mængde av dem var kloke nok til at slaa sig ned paa landet og bli gaardbrukere, istedenfor at samle sig i byerne og bare bli arbeidere i industriens overfyldte bikuber, slik som saa mange indvandrere fra Sydeuropa gjør. Og dette var jærilig og mest gjennomgaaende tilfældet med de indvandrere som kom hit før borgerkrigens dage. Dengang kom indvandrerne mest fra Landsbygden. I senere aar har byerne avgit en betragtelig kontingent til indvandrerne, og disse byfolk har vist større tilbøjelighet til at slaa sig ned i vore byer, end indvandrerne fra Landsbygden. Men mange av disse byfolk har hat adskillig held med sig som mekanikere, handelsfolk og embedsmænd i vore byer og store industridistrikter.

Det er tre kvart million mennesker som, fra de første indvandrere til nu, har forlatt moderlandet og reist til Amerika. De gjenlevende og deres efterkommere her i landet er i denne dag ikke færre end halvanden million, kanske to millioner. Ved sine kirker og skoler, sine tidskrifter og aviser, ved sin energi, flid og lovlighet har de været en ikke uvæsentlig faktor under utviklingen av dette store land — og de har ikke gjort skam paa sit moderland. Deres saga er værd at studeres med interesse av den som vil skrive den sandfærdige historie om nordmændene i det 19de aarhundrede.

Rnute Nelson.

Lidt nybyggerhistorie fra Spring Grove og omegn.

II.

D. S. Johnson.

Den første som man ved kom her til Spring Grove og købte sig regjeringsland og byggede det første hus, var en amerikaner ved navn James Smith. Han kom fra Pennsylvania vaaren 1852 og tog sig 320 acres land i østre kant af der som byen nu er, byggede et hus og bodde der som pebersvend. Om høsten rejste han ned til Vansing og arbejdede der i et lidt trykkeri med vinteren; men vendte tilbage følgende vaar og brækkede op endel af landet, samt gjorde andre forbedringer. I 1854 blev han gift med en pige ved navn Elizabeth Landrum fra Illinois og i deres hus blev den første søndagskole holdt, og det tjente ogsaa som et stoppested, et slags hotel, for dem som kom for at finde sig et hjem her rundt. Mr. Smith fik da oprettet postaaabneri, og blev den første postmester her, og gav stedet navnet Spring Grove, som det siden har havt. Han blev ogsaa valgt til fredsdommer og var medlem af countykommisjonens distriktret før Minnesota blev stat.

Mr. Smith begyndte ogsaa med butikhandel og deriblandt whiskey, som i den tid hørte næsten til folkets livsforbrødenheder og som kjøbmændene i de nye settlementer maatte ha til jalgs skulde de gjøre nogenlunde god forretning. Emigranter strømmede ind i store skarer paa den tid, saa landet blev snart opsettlet lige ud til Preston, Fillmore county, og da blev Smiths hus omtrent midtvejs mellem Brownsville og Preston og saaledes et stoppested for dem som kjørte til Brownsville med sine farmprodukter.

Omtrent i aaret 1855 folgte Smith sin varebeholdning til en ved navn Wm. Sinkley, der havde kjøbt en del land af Engebret R. Opheim, hvor han opførte en butikbygning, om-

trent en halv mil vestenfor Smiths hus. Derind flyttede han varerne og begyndte handel der. Ved siden af butikken havde han opført en liden tilbygning, der tjente som saloon, hvor han solgte fine vine og likører af alle slags, men som de ældre fortæller var ret og slet Whiskey, ja enkelte mener ogsaa det var hjemmelavet Whiskey, bestaaende af alkohol, tobak og vand blandet sammen. Pure food loven var ikke blit til den gang og nogen analysering blev ikke foretaget af kunderne, saa det gif all right om det ikke var egte kjøbwhiskey. Naar det rev dygtig i halsen og kunde sætte mod og magt i folk, var man tilfreds. De første settlere var ikke vant til sin, kunstig mad, som lægerne nu paaastaar fordærver maven, saa de kunde nok en og anden gang sætte tillivs — „drikke sig drukne“ — af denne saus, uden at det skadede dem. I denne saloon havde Mr. Sinkley sit soverum og havde indrettet det paa en saa praktisk maade at han behøvede ikke at staa op af sengen om natten for at betjene sine kunder. Whiskeytønden laa paa den ene side af sengen, og havde han vinduet paa den anden side, og naar da nogen kom om natten og forlangte en læsfedrik, var det bare at aabne vinduet, ta imod kruffer og flasker, fylde dem fra tønden og saa levere dem gennem vinduet igjen uden at staa op af sengen. Som før sagt var Spring Grove omtrent midtvejs mellem Preston og Brownsville, og saaledes et bekvemt sted at forsyne sig med drikke igjen enten de kom fra øst eller vest. Mr. Sinkley folgte da efter nogle aars forløb ud og flyttede til Riceford.

Omtrent paa samme tid som Sinkley drev denne forretning købte en amerikaner ved navn Wm. Fleming 40 acres land af Engebret Enderud — der som det meste af byen nu er bygget—og betalte 100 dollars for det, hvilket var en uhørt stor pris paa land da, nemlig det dobbelte af hvad regjeringsland kostede. William Fleming bestemte sig til at bygge et stort

hus, og for at faa byggematerialerne hurtigt paa stedet, gjorde han hvad man kalder domning. Folk strømmede da til fra alle kanter, nogle hug og andre fjørte og fik saaledes materialerne frem paa en dag. Saadanne domninger var i den tid meget brugt og betragtedes som meget behagelige sammenkomster. Man fik da gæstebudskost og Whiskey alt man vilde drifte. Ja det var jo det gode drifte som var drivkraften til disse domninger og som gjorde disse sammenkomster saa hyggelige, selv om det stundom kunde lede til lidt uhygge. Men vi bør hverken spotte eller dable disse første rydningsmænd for deres brændevinsdriftning. Tidsaanden var ilig, at whiskeyen skulde være god baade for varme og kulde og kurere mange sygdomme ved at smøres paa baade udvendig og indvendig. Vil senere komme med nogle grunde for det syn man havde paa brugen af whiskeyen i de dage.

William Fleming satte da op et stort tømmerhus, der i flere aar tjente som hotel, danselokale og til alle slags sammenkomster. Det fortælles at Mr. Fleming var en meget forekommende mand, høflig og tjenstvillig og tillige en stor spasmager der kunde more folk med sine pudfuge historier, saa hans hus var næsten bestandig fuldt af gæster, som var paa gjenreise til og fra sine hjem vestenfor. En dag som det ankom en mængde reisende der fra St. Paul og andre steder, blev det spørgsmaal om sengerum, da han ikke havde senger nok til alle. Endelig fandt han paa at gjøre de senger han havde større derved at han satte en rad stole paa fremsiden af sengene for derved at faa mere rum. Men da det viste sig at stolene var for lave mod sengen lagde han ovenpaa stolene pumpkins indtil han kom i høide med sengen, og fik saaledes jobplads for alle. Morgenen efter da nogle af gæsterne reiste derfra kaldte de det „pumpkinshotellet.“ Dette navn som blev sagt for spøg benyttede Mr. Fleming sig af. Han lod udhule

en stor pumpkin, satte den paa en stang paa fremsiden af hotellet og satte et talghs inde i dette skal, som da lygte igjennem med et rødt skjær. Under dette navn blev det i mange aar fjendt baade fjernt og nær som „Pumpkinshotellet“, og ingen som paa gjenreise kom der forbi, kunde modstaa fristelsen til at gaa ind, for i det mindste at faa sig noget godt at drifte. William Fleming drev denne forretning til sin død og det siges at han var den første voksne hvide mand som blev begravet her.

En tid efter at James Smith havde solgt sin varebeholdning til Wm. Ginkley, lagde han ud endel af sit land til bytomter og forsøgte at sælge disse, men det mislykkedes for ham, saa han solgte det hele til Robert McCormick og flyttede til Caledonia. Robert McCormick folgte da senere landet til norfkerne og deriblandt den del som blev kjøbt af menigheden, og kaldt prestelandet.

Dintrent paa samme tid, nemlig 1857, kom Nick og Jesse Demring fra Caledonia og byggede i nærheden af Flemings hotel et hus, som var ment til saloonforretning, men blev opgivet som saloon, og folgt til en Mr. Badger fra Madison, Wis., der lagde ind en stor beholdning af kjøbmandsvarer og begyndte en almindelig kjøbmandsforretning. Handelen gik livlig nogle maaneder; men paa en hemmelig maade som aldrig blev opklaret, kom det ild løs i bygningen der brændte til grunden med alle varerne i. Dette var et haardt tab for eieren, og et stort savn for folket her, da han havde lagt ind en noksaa stor beholdning af varer, hvad der sjelden blev gjort i de nye settlementer paa den tid.

En tid efter kom et firma ved navn Tarrt & Smith fra Dorchester, Iowa og begyndte en kjøbmandsforretning i østre kant af byen, som de drev en tid; men de pakkede senere op sine eiendele og flyttede did de kom fra.

Smidlertid havde den førti land som nu forretningsbyen er bygget paa stiftet eier, idet Peder Galvorsen fra Wilmington havde kjøbt den. I 1860 folgte han den igjen til Mons Gladager som senere folgte den ud til byggetomter, og blev altsaa byens fader.

De første nybyggere her kom ofte i konflikt med nogle hankier, som paastod de havde første ret til det og det stykke land. Disse hankier havde strejset omkring her førend norserne kom og udsøgt sig de fineste og bedste landvarter, og naar da nogen kom for at finde sig et hjem, saa kom disse herrer og sagde landet var sit; men vilde vedkommende betale dem saa og saa meget for retten deres, saa var de villige til at afstaa det. En af disse graadige, der uden ret vilde tjene penge paa trofslydige folks befostring, var en stor sluff af en hankie ved navn Arthur Bow. Han indbildte de første settlere at han havde en prioritetsret til landet og da han var stor og sterk og kunde haandtere godt revolveren skræmte han mange, saa de enten betalte løsepenge eller traf sig derfra og fandt sig land andetsteds. Endelig traf han sin overmand, en ikke meget høi, men særdeles tyk og velvoksen mand, med uledvanlig store legemskræfter, ved navn Ole Olsen Gubranjonguten fra Sigdal, der, som før nævnt, gik under navnet „Big Ole“. Denne Big Ole lod sig ikke skræmme, men gav Arthur Bow saadanne puf og stød med sine kraftige arme, at han forsvandt siebliffelig herfra og aldrig viste sig her mere. Soland fortæller i sin bog „De norske Settlementers Historie“, at denne Arthur Bow dukkede op igjen vestenfor Rushford i Fillmore county, og der drev den samme forretning som her. Han havde der udsat sig en stor landstrækning langs efter en bred dal, og forlangte flere hundrede dollars for hver kvart før han vilde opgive sin formentede ret til landet. Dette krav gjorde han gjældende med frie prøver paa sin skytterkunst, der vandt ham

saadan respekt at folk var rædde ham. Men en nemedøl ved navn Sellig Glam, en af de mest forvorne og snartænkte slagsbrødre som har udvandret fra Norge, greiede ham ogsaa der. Før dette hankietrolde vidste rigtig af det, sad Sellig paa skrevs over ham, og lod ham ikke slippe løs før han havde svelget hver eneste patron han var i besiddelse af. Derpaa lod han ham gaa paa den betingelse at hvis han viste sig igjen paa de trakter vilde han ikke slippe løs førend han ogsaa havde svelget revolveren.

Vinteren 1851 og 52 kom en hankie ved navn John Bale fra Iowa, og drog en linje rundt en landstrækning af det fineste land, ½ mil vestenfor Spring Grove, — ligesom bjørneskytterne i Norge ringet ind bjørn — men reiste tilbage til Iowa igjen. Sommeren 1852 kom han tilbage igjen, hug endel gjerdeffier for ligesom at gjerde ind noget af denne landstrækning. Han kom dog ikke til at bli bosiddende der, idet han folgte sin selvgivne ret til tre sigdøler, nemlig Haagen Narvesen, Singal Blaten og Knud Skiland, som delte denne landstrækning mellem sig til tre farme.

En hankie, formodentlig af hollandsk herkomst, ved navn Anthony Guyck er vel kjendt af de ældre her. Han drev ogsaa den forretning her i førstningen, at søge sig ud fine landstykker, gjøre nogle smaa forbedringer derpaa og saa sælge det til virkelige settlere. Han havde et spand okser og en plog og pløiede op nogle furer paa det land han havde udsat sig, for ligesom at ha første ret til landet, men folgte da denne ret til andre for 50 til 100 dollars, og saa drog afsted med okserne og ploegen til et udfaaret sted for at gjøre sin ret gjældende ved at pløie nogle furer igjjen. Elling Solberg fra Sofnedalen som før nævnt maatte betale Anthony Guyck 60 dollars i guld for et stykke land han havde sat sig ned paa, som Guyck paastod var sit.

Denne Anthony Guncf var fra Albany county, New York og kom her i 1852. Han var da ugift og levede i mange aar alene i sin tømmerhytte som en pebersvend og var saaledes baade husjomfru, kofkepige og gaardbruger. Han var forresten ogsaa en stor spasmager, fuld af pudfise svar og handlinger, saa mange er de anekdoter som endnu lever i folkemunde om ham, omhandlende baade kogekunsten, rengjøringen og klæde- dragt. Den mad han lavede var vist ikke af det mest appetitlige, da det var efter egen metode, som vist var ukjendt af baade franske og engelske kokker. Han har selv fortalt om sine første forsøg i koge- og stegeskunsten. Han havde set sin mor lave mad, og deriblandt en slags labskaus bestaaende af fleck og bønner kogt tilfammen. Dette mente han kunde ligesaa godt foregaa ved stegning og havde derfor bønnerne først i vand for at bløde og rense dem godt. Lod saa vandet rinde af til sidste draabe og tørrede dem omhyggelig. Derefter tog han et fleskestykke og lagde først i stegbrættet og havde bønnerne ovenpaa, hvorefter han satte det hele ind i stegeovenen og lod det staa der i længere tid under en stærk hede. Da han saa tog det ud igjen for at spise, var flesket forvandlet til kul og bønnerne til store sorte skudhagl.

En baar kom det en usædvanlig mængde vilde duer som skaffede ham megen ærgrelse. Naar han saadde kom disse duer og plukkede op hvedefornene saa hurtigt som han kastet dem udover ageren. Han fandt da paa at opstille fælder og snarer, saa han fangede en hel mængde af disse fugle. Dette fangede vildt syntes han burde nyttiggjøres, da duekjødet skulde være godt, naar det var rigtig tilberedt. Han erindrede da at han havde hørt tale om pigeon pie og vilde da lave den af den fangst han havde gjort. Han ribbet dem, skar dem op og baget saa ud en meldeig som han lagde først i stegepanden, kom saa duekjødet ovenpaa der og bedækkede det hele med en udrullet

hvedemelssdeig igjen. Derefter satte han panden ind i stegeovenen og passede den meget omhyggelig indtil den fik den vakre, brune farve som han havde set hos puen naar den var rigtig nydelig. Da han nu fandt at denne pie var passende stegt tog han den ud af ovenen og satte denne ret paa bordet for nogle af sine venner, som han forud havde indbudt til at komme og spise pigeon pie, der skulde være en gjæv ret. Men hans gæster blev høilig skuffet, for da de fik af den vakre brune skorpen viste det sig at duekjødet var saavidt lunket og langt ifra stegt. Næste gang han lavede pigeon pie kogte han duekjødet først, førend han lavede pie af det.

En dag kom det nogle fine damer fra Caledonia kjørende til ham for at aflægge ham et besøg. Guncf havde slet ikke ventet fremmede folk den dag og allermindst damer. Han kom da i en meget bedrøvelig omstændighed, idet disse damer kom saa pludselig og uventet, at han fik ingen anledning til at skifte klæder, og den habit han havde paa sig var sliq at han turde ikke vise sig i den for de fine damer. Han fik da saavidt tid at springe bagom noget haslekrat for at skjule sig. Men damerne fik alligevel se ham titte op bag buskerne. De opfordret ham da til at vise den tilbørlige høflighed mod damer, ved at komme og tage hesten men han maatte bede dem vakkert om at rejse igjen, da han var i en saastrøbelig uskyldighedstilstand, at han turde ikke komme frem. Han lovede dem at han om nogle dage skulde komme til Caledonia med noget frugt til dem og skulde da være anstændig klædt.

En anden gang medens han sad og spiste middag kom det to fine herrer til ham. Han bød dem tilbøds med sig for at spise pandekage og andre delikatesser, som han havde lavet. Reita! de skulde intet ha. De vilde gaa over til en Mrs. Littleford, hvor de vidste at saa god middag. Guncf mente de ingen middag fik der, og bød dem paa ny at spise hos ham;

men forgjæves. De vilde ikke spise noget hos ham. Efter at han selv havde spist opvartede han disse to herrer med nogle pudfuge skrøner og fulgte dem saa over til Mrs. Littleford, hvor han udfoldede en saadan veltalenhed over den gode middag de havde spist hos ham, at hun undlod at lave middag paa nyt. Dette gottede Guyck sig længe over, at han fik berøvet disse herrer middagen, fordi de var for fine til at spise hos ham.

Anthony Guyck tjente hurtig penge ved sit eksperiment med at tage sig land hiit og her udover vidderne, pløie nogle furer og saa sælge det igjen til virkelige settlere. Hans naboer vidste at han ofte havde større jummer liggende gjemt i sin kømmerhytte og en af dem spurgte om han ikke var bange for at røvere kunde komme og overfalde ham, som bodde aldeles alene, og ta pengene. Na nei, siger Guyck, det er let nok at komme fra disse kammerater. Natten efter, fortalte han, kom det to maskerede mænd og forlangte enten hans liv eller hans penge. Guyck svarede at han da ingen penge havde, men vilde de komme ind til ham skulde han give dem sin note og dermed forsvandt de. Denne røverskrøne fik han folk til at tro længe.

Mange aar efter han var blit gift og havde bygget store rummelige huse paa farmen sin kom det to mænd til ham og vilde saa sætte lynafleder paa husene. Guyck var en gjeftfri mand og bød dem stansje til middags. Agenterne lod sig ikke sige dette to gange, men modtog indbydelsen, og begyndte med sin store lovprisning over lynafledernes gavnlighed. Guyck hørte paa dem og skjønt han ikke var videre interesseret for lynafleder, kunde han da lade dem saa sætte op en saadan paa et hus for det første, forudsat de blev forligte om prisen. Han afforderede da med agenterne i det lange og brede, og kom da saa langt, at de med mange forsikringer ikke kunde gjøre det billigere, det var mindre pr. fod end for nogen anden. Resultatet blev at de skulde, som sagt, saa sætte paa et hus, og

prisen var saa og saa meget pr. fod. Da de saa var færdig til at begynde med arbeidet spurgte de hvilket hus han vilde ha lynaflederen paa. Han nævnte da det allermindste hus som fandtes paa gaarden og dermed strøg agenterne sin vei for aldrig mere at komme igjen i det ærinde til ham.

Engang læsfede han op et læs med „hvedeskrining“ (af-fald som blaases ud ved rensningen af hvede) og rejste til Coledonia med for at sælge. Kommen did fortalte han hvedekjøberne at han havde et læs med skrining han vilde sælge og spurgte om prisen pr. bushel. Hvedekjøberen trodde sikkert det var hvede han kom med, og bød ham dagens markedspris. De havde kort forud kjøbt hvede af ham og vidste hvorledes den saa ud, og fandt det derfor unødvendig at aabne sækkene for at se den sørend de nævnte prisen. Men Guyck havde jo sagt det var skrining han kom med for at sælge og da de saa bød ham en bestemt pris for den maatte de finde sig i at betale den pris de havde sagt. Anthony Guyck havde i længere tid moro af denne lille strek, at han fik narret hvedekjøberen til at betale fuld hvedepris for skrining.

Skjønt denne Anthony Guyck ikke var norsk, var han saameget knyttet til settlementet her, at jeg maatte tage ham med og særlig fordi han var en slags orginal, en underlig strue som man ikke finder mange af.

Den første Election (valg) i Spring Grove blev holdt i 1855. En ved navn S. Wiken som senere flyttede til Decorah, Iowa, siger: Mit første vote i Spring Grove var vaaren 1855, angaaende hvor hovedstaden for Houston county skulde henlægges. Eierne af landet i disse paabegyndte jmaabyer, som Houston, Brownsville, Caledonia og Spring Grove, saa sig i fremtiden som rige mænd, dersom de bare kunde faa countysetet i sin by. De kunde da sælge landet til bytomter og saaledes tjene sig ustyrtelig rige paa det. Valglokalet var i

James Smiths hus i østkanten af der byen nu er og alle som da havde ret til at stemme mødte frem. Det var et spændende valg, en høj indsats som maaske kunde vindes. Men Samuel McWhail, grundlæggeren af Caledonia, følte sig noksaa fejersikker, at hans by skulde blive hovedstaden. Caledonia var jo det mest centrale sted i countyet, og saa havde han medbragt en mængde æg som han lod koge i store kjedler, samt smør og trakterede saa vælgerne med smør og æg. Æg og smør valgte da Caledonia til hovedstad for Houston county, blev det sagt efterpaa. At det blev brugt lidt godt drikke til at svælge ned æggene og smørgeaasen med, var vel ikke saa umulig, for Spring Grove var ikke blit temperanceby endda.

I 1858 blev Spring Grove Township organiseret og følgende embedsmænd valgt: C. S. Brown, formand; John Nilfen og George Timanjen Dbarve, supervisors; Engebret R. Opheim, kassierer; W. L. Hinkleh, clerk; S. Nifen og B. S. Anderfen, fredsdommere, samt Francis Nifen, konstabel.

Den første mølle blev oprettet her i nærheden høsten 1852. En amerikaner ved navn W. Banning opførte en slags melmølle i bækken ved Riceford, omtrent 6 mil vestenfor Spring Grove. Denne slags mølle lignede endel de bækketværne man havde i Norge paa den tid, med den undtagelse, at denne maatte være af en svært liden kapacitet. Mange af de bækketværne i Norge kunde man male flere tønder korn paa i døgnnet, og det ganske fint, naar kornet var godt tørket; men paa denne første mølle i Riceford fortæller de ældste settlere, tog det mange kjedsommelige timer at faa malet en halv bushel som man tog paa skulderen og gif did med. Først blev det knust lidt paa hveden eller maisen, og saa blev møllestenene lagt tættere sammen og saa fik man igjen et slags mel som vel ikke var som den fine patentflour vi nu faar fra møllerne i Minneapolis, men dog finere end det man fik igjen ved at

male paa kaffekvernen eller knuse i en morter. Den største vanskelighed ved denne mølleindretning var at give den et passende ifall. Kom det saameget som en haandfuld korn paa en gang stoppede hele mølleindretningen. Undertiden kunde det hændes at kornet randt ind i møllen, men intet kom ud igjen, saa det hvilede ligesom noget mystisk, noget hemmeligt, over denne mølle som man ikke godt kunde forklare. I Norge hørte jeg man sa, at naar en møller gled og faldt overende, saa stod det op igjen en tyv; men en liden fnylstegejt blev her opdaget, som var aarsagen i at intet kom igjen, hverken som mel eller korn af det som randt ned i møllen. En af de første settlere her har fortalt at han engang kom der med en sæt mais for at faa malet. Han hældte maisen op i mølletragten og saa den komme ned i møllen, men intet kom ud igjen. Efterat ha ventet en tid undersøgte han dette fænomen, og fandt da ud at en mus sad under mølletragten og tog hver korn som den bed margen udaf og kastede resten. Da nu denne mus var fjernet begyndte det at komme mel og efterat ha ventet længe nok fik han da hjem igjen en melpose.

Men var denne mølle beundret af den hvide mand for hvad som ovenfor er sagt om dens findrige indretning, saa var den ikke mindre det af indianerne og deres squaws, som i førstningen betragtede denne mølle med ængstelse og ærefrygt som noget unaturligt. De havde aldrig set en mølle før som kunde forvandle maiskornet til mel og kunde gaa af sig selv. Det maatte vække beundring hos dem og jærlig indianerkvinderne som ogsaa fik malet lidt mais der undertiden. Naar vi nu i tanken gaar tilbage til denne første melmølle og ser hvor simpel og ufuldkommen den var, og saa sammenligner den med nutidens vældige møllebrug i Minneapolis, hvor millioner bushels hvede males aarlig og sendes rundt hele verden, saa

maa man visseelig beundre de frem:ridt og den store udbifling som er fket i dette land siden den tid.

Folk som nu er vant til dette fine hvedemelet og som kanste synes det er for anstrængende arbeide at bære en 50 punds melpose en halv mil, vil muligens drage paa smilebaandet ad denne simple og daarlige mølle, samt at man har paa skuldrene til og fra møllen den mais eller hvede som blev malet. Og dog opfyldte denne lille mølle i Riceford den tids krav, saa mangen husmoder var hjertens glad naar manden kom hjem med en melstæk paa skulderen derfra. Med nutidens befordringsmidler er det forholdsvis let at opføre en mølle. Stenene og andre materialer kan tages paa jernbanerne eller kjøres efter gode landeveie. Anderledes da: Ingen veie, ingen broer over elve og floder. Man maatte sætte over floderne paa tømmerflaader og bane sig veie forbi myrer og moradser for at komme frem med offerne og kubberullen. Saa, ret betragtet var dog Mr. Banning en velgjører mod de første jettlere her, ved opførelsen af denne mølle, trods de simple indretninger og den maade hvorpaa endel af kornet forvandt. Man fik føle savnet af denne mølle naar vandet i bæcken frøs. Knud Bergo har fortalt at en tre aar efter han kom her, frøs møllebandet i Riceford saa man maatte male kornet paa kaffekvernen eller knuse det i en morter. Det var saa trangt for nyjettlerne den vinter, har han fortalt, at det var med nød og neppe man kunde holde krop og sjæl sammen. Han tog en stæk korn paa skulderen, eller saameget han kunde bære, og gif ned til Dorchester, Iowa, for at faa malet, men det tog ham over en uge førend han kom hjem igjen. Stor sne at bevæge sig frem gjennem var skuld i at kun korte distanser kunde tilbagelægges om dagen. Tolleif Berg fortalte at han engang var borte to uger paa en saadan møllereise. Stor sne og snestorme hindrede, saa det gif sent med offer gjennem snefonner

og veiløse trafter, og naar man da kom til møllen kunde det være saamange ankomne før, at man maatte vente i mange dage før man fik malet. Regelen var den, at den som først kom, fik først malet. Nu vilde det ikke ta længere tid at reise lige til Kristiania, Norge, at faa malet end det dengang tog at reise til Dorchester eller Turkey River, Iowa. Samuel McPhail, grundlæggeren af Caledonia som før nævnt, har fortalt at farmere i den tid reiste til Canoe Creek, Iowa for at faa malet, men at det undertiden kostede dem \$10 pr. 100 pund flour for at faa malet hveden. Ophold til sig selv og offerne i mange dage gjorde snart reiseregningen stor, selv om man ikke beregnet noget for tiden. Samuel McPhail fortæller ogsaa, at før det kom nogen smed til Caledonia maatte han reise lige til Prairie du Chien, Wis., for at faa repareret en plog, og det kostede ham \$5 i dampskibs fart efter Mississippien og \$2 hotelregning, medens arbeidet paa ploegen kostede kun 60 cents.

Det fortælles om en farmer ved Albert Lea, som gjorde kontrakt med en mand, at han skulde kjøre hveden hans til Winona for 40 cents pr. bushel; men da han saa folgte den der fik han 45 cents bushelen, altsaa 5 cents pr. bushel i netto. Nu kan man sende hveden verden rundt for mindre end det halve af denne pris, som det kostede da mellem Albert Lea og Winona.

Saa, dette var i den gode, gamle tid, som nutidens misfornøiede mennesker svaller saa meget om.

Vinteren 1856 og 57 er omtalt af de første jettlere her som den værste. Omtrent midten af Oktober 1856 kom det en noksaa stor sne med en gang, som blev liggende og sneen øget paa udover vinteren, saa den blev mellem 6 og 8 fod dyb paa jevn mark. Ud paa vinteren kom det mildveir saa denne store sne faldt endel sammen, men efterpaa blev det koldt, saa der

dannede sig en isforpe ovenpaa sneen sterkt nok til at bære mennesker, hunde og skrub; men gjorde det umulig at komme frem med heste og okser. Hjorten, som før var saa talrig her, blev den vinter næsten udryddet. Det var sande gæstebudsdage for skrubben her den vinter; thi isforpen var sterkt nok til at bære den, medens hjorten med de smale ben faldt igjennem og var saaledes let at fange. Hundreder af hjort blev den vinter dræbt af nybyggerne, saa mangen familie formelig fraadse i hjortekjød en tid. En farmer og hans søn som bodde nogle mil nordenfor Spring Grove dræbte paa en dag 11 hjorte uden andre vaaben end en træklubbe. Andre har fortalt at de dræbte lige op til 40 hjorte den vinter. Som sagt var det umulig at komme frem hverken med hester eller okser i denne dybe sne med dette isdække ovenpaa, saa settlerne maatte gjøre sig kjælker hvorpaa de drog hjem veden og andre ting som de trængte.

Engebret S. Melbraaten lavede truger (snefor) som han bandt paa hesten og saaledes førte ovenpaa sneen. Han hjalp derved mange til at faa hjem det fornødne, og særlig ved begravelser var han da den eneste som kunde møde frem med hest. Denne vinter var da den længste som nogen kan minde, idet sneen kom, som sagt, i midten af Oktober og varede til i Mai.

Den første norske skole her blev holdt i de smaa tømmerhuse som nybyggerne havde opført og var hvad man i Norge kaldte omgangs-skole. Læreren gik fra plads til plads. Holdt en uge omtrent i hvert farmhus, hvor han da fik kosten og lidt betaling. Cornelius Narvesen var den første lærer, der trofast indprentede børnene de kristelige grundfandheder. Efter hvert blev det lidt bedre orden, saa skolen en tid blev holdt hos Ole Amundsen Berg, og siden leiede man et hus af John Myrbo, som blev brugt som skolelokale indtil skolehus blev

bygget. Som før sagt oprettede Mrs. James Smith den første søndagsskole i sit hus. Hun var meget ivrig og virksom for søndagsskolens gjerning og tog en ledende del i den. Denne skole blev da dels holdt i hendes hus og dels hos Ole og Beret Stenerodden og andre farmere.

Mormonerne, som har havt og har sine fangearme strakt ud baade i Europa og Amerika sendte ogsaa til Spring Grove en af sine apostle ved navn Ralph L. Young, for at gjøre proselyter blandt disse første nybyggere; men norske her var vist godt fornøjet med én kone hver, saa mormonpresten maatte dilte herfra med uforrettet ærinde.

(Fortsættes med menighedsorganisation osv.)

Til Hr. Christoffer N. Remme

vil jeg sige hjertelig tak for de smukke ord han udtaler gennem „Samband“ om min rejseberetning i Norge forrige aar. Det glæder mig at De læser det jeg skriver; men jeg maa nok faa lov til at sige, at jeg er ikke af de glæve Hallinger. Jeg er nok bare fra Sofnedalen, Gud bære mig, sa kjærringen som fortalte hun var fra Semjedal. Min moder var født paa Næs i Hallingdal, men kom som ung til Sofnedalen, Ringerike, og der er jeg født og opvokset. Hendes forældre var ogsaa fra Sofnedalen og var flyttet til Næs, da min bedstefader fik anjættelse der som kirkesanger, saa det er ikke stort mere hallingæt i mig end som at gaa forbi en halling.

Saa, lad os nu gjøre „Samband“ til et bindeled mellem os udvandrede, hvad enten man er fra Valdres, Hallingdal, eller andre dale og fletter. Først bør alle „Samband“'s læsere betale op sin kontingent og faa en eller to nye hver. Vi glæder og hygger os selv derved at kunne mødes med hverandre og fortælle om vore oplevelser, og saa gjør vi bladstyreren saa glad og fornøjet naar han har tilstrækkelig penge i kassen til at betale udgifterne med.

For det andet bør vi gjøre som redaktøren siger og samle hvad vi kan af vore banebryderes historie førend det er forsent. Vort folks saga er saa ærefuld her i Besterheimen, at den bør nedtegnes for kommende flegter.

Spring Grove, Minn., April, 1915.

D. S. Johnson.

Dptequeller.

S. G. Vertilrud.

Om sommeren 1891 og en sommer siden arbeidet jeg paa sagmøllen i Crookston. Den første sommer var mit arbeide at trille bord og planker ifra sagene og ud der hvor de blev opstablede. Vi brugte nogle to-hjulede fjærrer med en grind ovenpaa, og hadde plankegange at trille læssene over. Dette var et tungt arbeide og det var meget leit at holde disse fjærrer oppe paa trillebanen i begyndelsen. Kjørte nok udaf i førstningen, men da fik vi et ondt øiekast af vore formænd og glis af vore arbejdskammerater. Begge dele var fortrædelige nok, saa jeg prøvede mit bedste for at holde læsset oppe paa banen. Jeg hadde let for at svede og blev ofte saa varm og baad af sved at klæderne var gjennembaade. Engang trodde de vist jeg holdt paa blive for varm, thi formanden bad mig tage et læs og trille det frem og sidde der stille en stund. Dette gjorde jeg naturligvis naar jeg fik lov dertil, men dengang var det ikke farligt for mig. Nei, da var det værre naar jeg kom indtil drikkevandstønden, der var fuld af is og maatte drikke det kolde isvand medens jeg var saa varm. Mange gange maatte jeg ta tag i tøndens kanter for ikke at falde overende efterat ha druffet af det kolde vand. Udpaa sommeren forstod jeg det var farligt at drikke saa koldt, naar man var saa varm, og siden lavede vi os til drikkepand for os selv.

Endel af os brugte at ha havremel i vandet og da gjorde det ikke ondt at drikke, selv om det var varmt. Det var ogsaa tildeels styrkende drikke for den som sled tungt.

Det var mangeslags kommers medens vi var der. Naar vi gif ind i møllen for at se hvorledes bordene blev sfaaret fik vi som oftest oversprøstet os med koldt vand. I førstningen forstod jeg ikke hvor det kom fra, men lidt om lidt fandt vi ud, og saa engang fik vi fjødder paa en liden fransk fantegut som var den skyldige. Derefter var ialfald jeg fri for vand-sprøstningen. Engang hadde vi „strike“ for høiere løn og forsøg blev gjort af nogle kammerater om at saa mig i spidsen for streiken. Dette vilde jeg ikke og vilde heller ikke være med, da jeg saa ofte var blit narret ved at være med paa saadant. Jeg tror næsten jeg var den eneste af de udenbysboende som ikke var med dem. Det blev en farlig frangel med formændene og arbeidet stod stille. Den øverstbefalende vilde vide hvorfor ikke jeg ogsaa var med i streiken. Jeg svarede, det var min mening at de fleste af dem som streikede vilde bli staaende, enten de fik mere for dagen eller ikke, og at jeg kun blev der bare nogle dage til for den løn vi fik, og naar den tid kom skulde jeg „streike“ alene. Vi hadde bare \$1.25 om dagen. Enden blev at vi fik paalæg til \$1.50 om dagen, men jeg gif ud i træfningen alligevel naar den begyndte.

Engang hadde de læsset op et forfærdelig stort læs planker og lavede det saa det faldt paa mig at trille det ud. Jeg gif min vante arbeidsgang intet anende, endstjønt det syntes ud for mig som stjødelsøst af dem at lade fjærrer staa indtil den blev saa overlæsset. Fik se det var en af de allerbedste fjærrer under læsset og trodde kanske det vilde gaa. Drog saa afsted med læsset og fik skyve næsten alt jeg evnede, flere gange, thi læsse var saa tungt at hjulene sank dykt i den slidte trillebane. Det gif bra, og jeg fik det did det skulde være.

Naar jeg saa kom tilbage til møllen fik jeg se næsten alle mand samlet i en flok og der stod de og hujede, skreg og klappede hænder. Jeg skyndede paa for at saa være med og se paa det som var saa morsomt, men blev stygt skuffet ved at opdage at det var for mig de holdt optrin. Da fik jeg vide at læsjet var tillavet med forsæt og at de var glade fordi jeg kunde trille det ud. Det var særlig skandinabere som syntes det var bra gjort. Den som maalte planterne fortalte det var 1600 fod i læsjet. Sidste høst traf jeg igjen Lars Bjorge som dengang iblandt var vor formand og da spurgte han om jeg erindrede den gang de narrede mig med det store læs planker. Han fortalte da at møllens bestyrer — en som hedte Taylor — hadde været saa ivrig at han sprang frogvei for at se hvorledes det skulde gaa med mig.

Den sidste sommer paa sagmøllen begyndte jeg igjen med at trille fra jagen, men blev snart taget med til at stable bord og planker. Dette var aldeles uvant arbeide for mig, men jeg lærte det fort og blev snart saa god til at svarve ihop pene stabler som de fleste andre. Det var to og to mand i hvert arbeidslag. Den som jeg blev i arbeidslag med var en middelalrende mand og, som jeg fandt ud, rigtig en hardhaus. Han var af disse som var saa ræd for at miste sin plads at han næsten arbeidede sig ihjel. Særlig urolig blev han naar han saa formanden komme. Mange trodde han rasede sliig for at gjøre sig bedre likt end de andre og for derved at staa høiere hos kompaniet. Jeg vil ikke erkjende at jeg var tilbøjelig til at være lad, men syntes det var dumt at gjøre saameget mere end de andre arbeidslag, og derfor maatte holde tilbake saa ofte som jeg kunde. Endda stablede vi en hel del mere end det som fordredes af os. For sin arbeidsmaade var han holdt tilovers af alle vore andre kammerater og det holdt næsten paa jeg skulde blit det ogsaa for hans skyld. Jeg forsøgte da at

saa formanden til at gi mig en anden „partner“ og fortalte ham aarsjagen. Formanden bad mig forsøge at taale ham som bedst jeg kunde og holde paa, da det ingen anden var som vilde arbeide ilag med ham. Formanden kunde ikke godt be mig holde tilbake i arbeidet, men jeg forstod paa ham at han helst ønskede vi ikke stablede stort mere end de andre arbeidslag. Derefter tog jeg det meget mere roligt og min kammerat var næsten fortvilet fordi vi ikke arbeidede fortere. Jeg blev ofte opfordret af de andre arbeidslag at lade ham saa nok, og selv hadde jeg gaat og ærgret mig saalænge paa ham. Jeg ligesom kviede mig derfor ogsaa, da det ikke var for spøg at gjøre det heller. Han hadde ligesom en tungvindt arbeidsmaade og var meget voldsom og larmende i sine bevægelser. Dette stolede jeg paa kunde kanskje hjelpe noget, og saa en meget varm Søndag bestemte jeg mig til at la ham saa ruske rundt saa fort som han kunde. Paa formiddagen stablede vi store planker der var meget tunge. Jeg fik vippe dem op og min kammerat var oppe paa stablen for at ta imod dem. Jeg hadde skyggesiden at staa i og han fik staa mod hede solvæggen. En plankeende stod iveiret for ham hvergang han saa sig rundt. Dette var han ikke vant til og drev paa som rasende. Det syntes dog som om han riktigt trivedes med det ogsaa og han var rent munter. Jeg næsten syntes synd i dumrianeren. Naar vi sluttede til middags var han lige kaad og dette tog næsten modet af mig. Paa eftermiddagen var det min tur til at staa oppe paa stablen. Vi stablede da tommesbord bare. Det syntes næsten som om forsynet kom mig tilhjælp, da det igjen faldt sig sliig at jeg fik skyggesiden og min kammerat fik staa i solen. Han var vant til før at staa og holde bordene iveiret indtil jeg tog dem, men nu fik han dem ikke før saalangt at jeg fik tag i dem før de var borte. Engang bad jeg ham tage tog og to om gangen. Dette forsøgte han ogsaa, men de ugrei-

de sig for ham jaa det hellere gif jagtere. Slig drev vi paa hele eftermiddagen og iblandt pustede han som en dampmaskine. Naar vi sluttede om aftenen var jeg næsten udslidt. Han dansede lige let hjemover som før om dagene, men han var vaad som en vassfille. Hans blaalærredsbukse var mørk istedetfor almindelig blaa. Mændene i de andre arbejdsdrag stod efter hjemveien ventende paa os. Jeg gif noget bagefter min kammerat og fik se hvor de pegede fingre ad ham. De forsikrede mig han hadde faat gjøre nok, men det tviler jeg paa. Vi hadde den dag stablet 63,000 fod bord og planker, hvilket var dobbelt det et godt dagsarbeide regnedes for.

Medens jeg arbejdede der paa sagmøllen var vi nokjaa sparsonne. Af den lave løn vi fik sparede jeg op henved \$25 for hver maaned.

En aften oppe i byen traf vi til at gaa ind etsted hvor de drev og løstede paa en maskine, for at se hvor sterke de var. En kjendt mand var derinde og jeg fik ikke fred for ham før jeg prøvede. Huset var næsten fuldt af folk. Til at begynde med fik vi veiet os. Den gang veiede jeg 215 pund. Naar jeg løstede kunde jeg ikke holde fast tag i de glatte haandtag paa maskinen, og løstede bare 1050 pund. Jeg syntes det skulde gaa an løfte mere, og gjorde det ogsaa ved at tage et lommeplag i hver haand. Da løstedes 1175 pund og viseren paa maskinen standsede. Min kjending paastod maskinen var sat bare op til dette og begyndte at komme i frangel med eieren derom. Maskinen blev derpaa overseet og jeg fik løfte engang til og løstede det samme. Tror næsten den ikke gif høiere, thi naar andre løstede kunde de ikke holde viseren stille. Med min egen vegt tillagt vilde det blive 1390 pund og det var ganske bra sammenlignet med hvad de andre løstede dengang. De daarligste løstede bare en 500 pund og af de bedste op til 1000 pund, men det var der bare en jeg saa gjorde. De aller-

fleste løstede 700 pund eller derrundt, og op til 900. Om høsten ved træskemaskinen fortalte en gut om at han hadde set en løfte paa en maskine inde i Crookston. Ved at spørge ham noget, forstod jeg han hadde været en af dem som stod rundt dengang jeg løstede. Jeg yntede paa at det kunde kanske været mig. Han øiniede mig hastigt over og forsikrede, det var en meget større mand. Men det var det nok ikke.

En anden aften oppe i byen blev vi ifølge med en flok karer som gif ind hvor en foreviste styrkeprøver med at løfte blyfugler (dumb-bells). Denne skulde veie 200 pund. Han vilde vædde en stor fugle. Denne skulde veie 200 pund. Han vilde vædde \$5 paa, det ikke fandtes to mand i flokken der kunde sammen løfte den op til sin mund. To mænd blev udkåret hvoraf jeg var den ene. Vi tog tag og kunde let ha løftet den op til munden, men da begyndte forestilleren at fjafe om vi ikke tog rigtigt tag. Vi blev da staaende med fuglen slig indtil vi var udtrættet og maatte slippe den ned igjen. Jeg blev harm derover, thi det var ikke bestemt hvorledes vi skulde ta den. Han vilde ha os til at løfte den engang til, men vi var narret nok. Siden naar forevisningen var over løstede jeg alene denne fugle, og løstede den adskilligt høiere end hovedet, men kunde ikke faa den op i udstrakte arme. Denne forestiller var dog uhyre sterk og øvet, thi han haandterte disse store fugler som om de hadde været bare af træ.

Omtrent paa samme tid var jeg en tur op til Grand Forks, N. Dak., og paa tilbageveien til Crookston fik ugreier med konduktøren. Jeg hadde kjøbt billet og gav den til ham straks efter vi begyndte at kjøre. Naar vi kom forbi Fisher, Minn., vilde han ha billet igjen. Jeg paastod han hadde faat den før. Konduktøren gjentog han vilde ha billetten, ellers skulde jeg af toget. En anden togbetjent kom did ogsaa. Toget holdt paa at stanse og jeg viste ikke af før de begge to begyndte at hale

mig udaf sædet. Det var snestorm ude og tanken om at komme ud i det stygge veir gjorde mig fortvilet. Jeg fik tag med venstre haand i kanten paa sædet og fik draget mig ifra dem igjen. De forsøgte igjen og var ganske voldsomme. Tilslut gav de op. Lo til hadde knapt faat mig løs dengang. Stillingen var fortvilet og jeg vidste ikke hvad jeg skulde gjøre, og kunde næsten intet engelsk heller, men kom da paa, at kanske to mand der sad ret overfor mig kunde ha set at konduktøren tog min billet og spurgte dem derom. De sa de saa han tog den. Konduktøren stod lidt funderende og gif saa ifra os. Passagererne i vognen var interesserede tilskuere til hændelsen og jeg syntes det var meget harmeligt. Jeg forstod, at det hele kom sig af konduktørens feil, ved ikke at gi mig merket, der skulde vise at jeg hadde betalt fragten.

Engang senere er jeg blit udsat for det samme. Det var paa toget ifra Fargo og op til Crookston. Denne gang vilde konduktøren ha billet to gange, men da hadde jeg billet for et tusinde mil og udaf denne var betalingen for denne tur taget. Resten af billetten hadde jeg i lommen. Først kom jeg ikke paa at jeg hadde den, og der udspandt sig en nok saa livlig ordveksling. Jeg spurgte ham om han kunde regne ud om jeg løi eller ikke ved at saa min ubrugte billet. Han sa han kunde og gif den. Naar jeg fik den tilbage sa han det var „all right“ men at næste gang skulde jeg se til jeg fik merke. Jeg svarede, det nærmest var han som skulde se efter det, og hellere bede om undskyldning end at fortsette med hovenhed. Passagererne rundt os lo lidt, naar han noget rød i ansigtet forlod mig. Jeg kaldte da efter ham at han endda ikke hadde givet mig noget merke og for alt jeg vidste kanske ikke fik sidde ifred resten af veien. Ved næste station kom han igjen og smilede lidt da han gif forbi.

Nationalbiblioteket i Washington.

Saa tidt jeg stanset fylt af skønhedslynet
 Ved korridorens fod og vogtet stille
 De lette skyggers dans langs gulv og vægge.
 Jeg sjeldne stunder nød, da alt laa badet
 I sol, mens dagen led, og natten vinked:
 De blege marmorvægge langsomt dukket
 I mørket ned, mens her og der en straalet
 Af dag end spillet mat om trappens søiler.
 Og saa med et for liv der i en kjæde
 Af tusind huelamper, farver spillet
 Og fanget atter sølsomt liv og mæle.
 Iblandt jeg vandt fra stormen ind og søgte
 Et fredet sted, mens regnen slog mod døre
 Og vinden gramset ilsk med valne hænder.

Ser myriader mænd og kvinder ile
 Vil glade ind ad døren, rummet laane
 Sin stemmes klang, der endnu usødt sover
 I tidens strube. Ser skal hjerter skjælve
 Og hænder trykkes varmt, af trængslen skjærmet;
 Faste trin skal lyde, herskeraander
 Skal fange sterke tanker, kaldt tillive
 Af skønhedslynet i det gamle tempel.
 Og alt sig blande vil og sølsomt mænge
 Med stedets stemning, give ro og tyngde.

Thi vistnok hugget kunsten disse stene
 I sagerst form og lod med frodig pensel
 En farvesymfoni for øiet stige.
 Dog noget mangler her som mandens vilje

Ei magtet yde; thi fuldkomment bliver
 Hans verk først da, naar slør paa slør af mættet
 Og moden tid har dækket alle fuger.
 Af jord og himmel bugget da først hviler
 Det trygt og helstøbt ved naturens hjerte.

Men dette byggeri, sprunget op af jorden
 Med endeløse haller, brede sale
 Et hav af farver glitrende for synet,
 De tusind spor af kunstnerhaandens yrke,
 Og kronet under middagssolens straalere
 Af mægtigt kuppel, støbt i frogne luer:
 Selv uden dette tideus dunkle hylle,
 De tusind aar, der skjænker aldrens sære
 Mystik, vi føler det er kunst som duer,
 At mænds geni har sat sig her et minde.

Ranhænde er det blot et dunkelt gjenskin
 Af skaperordet, som det vældig formet
 Sig paa Guds læbe; støvets træl har grepet
 Dog hovedtanken, har med ydmygt hjerte
 Til drømmen skjænket liv og reist paa jorden
 Et herligt tempel til sin Herres ære.

Frit efter Harold Herjen. Ved J. D.

Røineslægten.

(Indsendt af K. K. Rudié).

Kunde jeg digte
 Og havde jeg poesiens gabe,
 Jeg ikke skulde jvigte,
 Men et vers her lave,
 Ikke noget løine
 For dig, store, gamle
 Torstein Røine!

1. I en liden sidedal øverst i Segge sogn — østre Skidre, Baldris — løber en liden elv: „Bærpandet“, som betyder den fastende. Denne elv kommer fra Jettefjeldet. Nederst i denne lille sidedal ligger gaardene Dahle, derefter kommer Bjelbøle, saa Melby og øverst Røine, hvilket betyder: „det røinte paa“, eller man „røinte“ — erfor noget, og det skal enhver, som kommer til Røine, erfare, at gaarden og folkene der ikke bærer navnet forgjæves.

2. Omkring 1700 er der født paa Skammestein (faren var Nils Gudbrandsen — født Melby —) en gut, som fik navnet Torstein Nilsen. Denne gut købte først gaarden Lie, senere fik han af faren gaarden Skammestein, som han lod opbygge. Han eiede ogsaa en tid Rudi og Midt-Lommen. Saa giftede han sig med Marit Gudbrandsdatter Melby og fik Røine med hende, folgte saa Skammestein til sin broder Gudbrand, hvis søn var Kristoffer Rudi, som havde sønnerne: Lærer og kirkesanger P. Rudi, Gudbrand Lokreim, Torstein Moen og datteren Marit Rudi, hvis søn er landhandler G. Rudi paa Jagernes.

3. Denne Torstein Nilsen Røine og Marie Gudbrandsdatter havde 16 — seksten — børn, hvoraf de fire ældste og de fire yngste voksede op men de otte mellemste døde i ung alder.

Sønnen Knut fik gaarden. En af sønnerne kom til Gladaker i Ulnessbygden, og hans slægt bor der endnu. Hans sønnesøn var den bekendte billedhugger Gladaker, som der stod at læse om i „Valdres“. En af sønnerne kom til en gaard i Ulnessbygden; hans søn var gamle Torstein Gautehaugen paa grænsen mellem Valdres og Hallingdal. En af børnene blev gift til Ellestad, og saaledes hører ogsaa denne slægt med til Røineslægten, f. eks. lensmand Ødegaard's kone og børn m. fl. Datteren Marit blev gift med Torstein Olsen, nedre Røine; de fik kun et barn, nemlig Ragnhild Torsteinsdatter, som blev gift med Tidemand Nilsen Tildheim, hvis søn var den over hele Valdres kendte Torstein Tidemandsen Røine, eller som han kaldtes: „Tidemandson paa Røine“. Om denne Ragnhild fortælles, at hun omframt hændig til alle ting, gif bestandig med kniv, spikkede skeer og sleiver saa godt som hvilken som helst, og river var hun en sand mester til at gjøre. Hun brugte tobak, og naar hun roede fra Røinejæteren over „Vinteren“, saa byttede hun om tobakbusjen ved en liden ø, som fra den dag af kaldes „Tobaksøen“. Ragnhild Torsteinsdatter Røine blev gift med Tomas Kvien; hun var Tidemandsons datter.

Torstein Nilsen Røine opbyggede Røinesgaarden: Hovedbygningen i 1738, staburet 1740, kværnhuset i Værpandet 1741, fjeset 1755 og jæteren „Ulshildsjæte“ 1747.

4. Knut Torsteinsen Røine var gift med Ingrid Sveinsdatter Hegge; hun døde omkring 90 aar gammel. De fik sønnerne Torstein, d. æ., Torstein spillemanden, Svein Viken og Gudbrand Mørstad, hvis søn igjen var Gudbrand Mørstad, som har arbejdet ialfald den ene af „stortingsløverne.“

Denne Knut blev saa ujams med sin kone, at han tog sin lille søn Gudbrand og rømte væk; drog saa til Skien, hvor han drev tømmerhaandværk, kom derfra tilbage og byggede jagen

paa Fosheim og i Øhangoset. Engang han med flere var beskæftiget med at opføre en høi bygning, var det en af svendene, som nok trodde sig god for at hamle op med mesteren. Da mønsaafen var lagt, tog Knut Røine sin bile, gif langs mønsaafen og hug bilen ind i enden, bad saa den byrge svend ta den igjen. Han gif ogsaa mønsaafen; men raabte: „Var det en eller to biler du hug?“ „Synes du det er to, saa bed Gud bevare dig; thi da har du ikke længe igjen!“ Svenden gif tilbage uden øks.

5. Torstein Knutsen Røine d. æ., fik gaarden og giftede sig med Marit Rønjusdatter Nordtorp, avlede sønnerne Nils, som kom til Rødningen, og Torstein den store, som fik gaarden. Hans mor, som levede længst, giftede sig med Johannes Holien, datterisøn af gamle Holifjæggan. Sønnen Torstein Torsteinsøn blev gift med Sigri Øysteinsdatter Rjøes, og de fik sønnerne Torstein og Øystein, samt døtrene Marit Rjøes og Verit Øvime. Denne Torstein er født 1791 og død 1875, var umaadelig stor og bred, var med i krigen i 1814, han kaldtes bestandig for „Store-Røinin“ og har nok ikke sit navn forgjæves. De, som mindes ham, maa alle samstemme i, at en større og vakrere mand end han kan vanskeligt tænkes; skade, at jeg ikke kunde lade hans billede følge med her.

6. Hans søn Torstein er født 1817 den 17de mars og lever endnu; hørte ogsaa med til Valdres's største mænd, var gift med Anne Galdorsdatter Ødstad, født 1824 og død 1874. Han havde en datter, Sigrid, gift med Ole Tomasen Kvien, og en søn, Torstein Torsteinsen, som er gift med Ingrid R. Nordtorp, hvis søn Torstein er født 1871, gift med Randi Rudi, og har de en søn Torstein, som er født aaret 1900.

7. Den nulevende gamle Torstein Røine var, som sagt, en umaadelig staut og statelig mand; var i en lang aarrække medhjælper, formand i Hegge sogns herredsstyre, var med i

herreds-skyld-delings-kommisjonen, ligesom han i en lang aar-række var med i forskjellige udførelsesforretninger. Han har en mageløs hufommelse og en god fremstillingssevne og gode talegaver. Nu i et par aar har han været sygelig, og sygdommen gjør jevnt, men sent sit verk og kaster her en af østre Skidres bedste sønner paa sygeleiet og baaren; men vil vi alle, som har kjendt ham, være med at be Gud om, at han som en naadig far vil anta ham for Jesu Kristi skyld som en af sine tro tjenere; thi havde hngden, amtet og staten mange slike som Torstein Røine, saa skulde det nok gaa; thi han troede paa Gud og sig selv i ordets bedste betydning.

Ovenstaaende med mere er mig meddelt af ham personlig Måndag den 9de August d. a., og hvis jeg kunde ha misopfattet ham og skrevet feil, er det min skyld.

Hermed en hilsen fra os alle til Røines nulevende 4 — fire — Torsteiner.

Seld følge slægten paa Røine til de fjerne tider.

D. K. Alfstad (i „Valdrissen“, 1903).

Opfordring til Numedalslaget.

St. Bladstyrer!

Forfatteren Hallvard Bergh i Valdris slær paa i eit brev i „Samband“ (No. 82) at eg eller vass. Urberg eller nokon annen burde faa ut ei utgaave av bøkene av Dr. K. M. Teigen. Siden hr. Bergh nemner meg, lyt eg faa lov til seia nokre ord.

Det vilde vist vera gjilddt aa faa ut ei utgaave av Teigen's bøker eller helst eit utval av det beste han hev skriva; men eg kan nok ikkje taka det paa meg. Eg synes ikkje nokon vilde vera nerare til gjera dette enn Numedalslaget. Dr. Teigen var numedøl, fødd og oppalen paa Røshonong, og han hadde

vist ein heil brote kjenningar, som vilde like aa hava eit utval av det beste han hev skriva; for dr. Teigen var dittar og hadde vist større dittargaavur enn nokon annen nordmann i Amerika. Det er kje for tidligt, at Numedalslaget syner ogs, at det er til. Eg hadde venta, at dei longo ha fengje ut ei Numedals-soga. Numedølane hev vore pionerar og gjilde folk, som no kunde havt soga si skriva. So kjem vel med tidi, men no mil-lombils kunde dei godt taka paa seg aa gjeva ut eit utval av det beste Teigen hev skriva. Lat ogs jaa det bli gjort.

Byrdnadsfuldt, Torkel Ditleie.

P. S.—Eg hev ein kjenning paa Highland Prairie som sendte meg eit dikt til jol, og eg synes det er so godt, at eg vil sende det til „Samband“, endaa det hev vore liggjande litt forlengje. Her er det:

Juleftan 1914.

So hev me jol atter, denne festen so rik paa minne og poesi. Imorgo vil englebodskapen ljoda fra preikestolen: Fred paa jordi og hugnad millom menneskjom. Men ved sida av jule-evangeliet synes eg, at eg høyrer ravnane skrik yvi dei store slagmarkene og hubroen svara med sit „uhu“ fra skogane uppe i gamle Norig. Kor vert de av joli med sin fred og harmoni?

I draumesyn eg ser ein hop,
i millionars tal,
av sagraft ungdom jordi bar
seg samla fram paa val.

Dei stillest up og fylka bli
med mordarkniv i hand,
der ljomar yvi land eit rop:
fram krigsmenn, froskmenn fram!

Dei ryk ihop med stot og glam,
de dynjar slag paa slag,
de lagar seg til ragnarok,
til verdens seinste dag.

Dg lufti dirrar, jordi sfjeld,
fra valen blodeim ryk,
depejcher kjem som tornebraa,
og att og fram dei stryk.

Ma du, for jammer og for graat
og hønir upp der steig,
til han som live gav og tof
og livsens lagnad eig.

Me lærde so, daa me var smaa,
elst Gud og næsten din,
er dette so, eg spørja maa,
er dette viljen din?

Eg raadlaus stend og undrast paa,
er dette rette veg?
Daa kjem ein tankje svarar meg:
De ligg for høgt for deg.

Men kanskje framtids fræ er gjøymt
i valens storkna blod,
og því fallne brøders grav
vil fagre blommar gro.

Fra en Gudbrandsdøl.

Til „Samband“.

Indlagt vil De behage at finde check for \$1.00 til at betale for Samband. Bladet er uundværligt for alle norstjendede mennesker. Jeg vil ogsaa faa lov at sige nogle ord og takke baade redaktør og andre, som hidrager til at bringe godt læsestof i Samband. Specielt vil jeg faa lov gennem bladet at takke Dr. D. E. Hagen for hans velstrevne stykker, som nu og da har været der at læse men skade at han ikke kommer oftere. Særligt vil jeg frembringe min tak for oplysninger, han sendte mig om Lom og Skiafer, og jeg vilde ønske om han vilde skrive lidt oftere i bladet....

Aneta, N. Daf.

E. G. Bothen.

* * *

Om Norge

(Tone: „America“).

Velsign du vort fædreland,
O Gud vor skabermænd,
Giv du det fred!
Det land, hvor barn vi var,
Der hvor er mor og far,
Til hvilket alle har
Stor kjærlighed.

Om end som ung jeg drog
Bort fra mit land, saa dog
Det glemmes ei;
Nei aldrig glemmer jeg
Den sfog, den dal, den hei,
Svorfra jeg baned mig
En fremtids vei.

Om end paa fremmed strand,
 Mit elste fædreland
 Jeg glemmer ei.
 For gamle Norge kjær
 Vi gjerne byrder bær,
 Og dertil glade er,
 Det tænker jeg.

S. G. Bothen.

Aarbøger.

Mjøsenlagets aarbof 1915 er et særdeles prægtigt udstyret hefte paa 80 sider, fyldt med beretninger og oplysninger om Mjøsenlagets virksomhed og interesser især fra aaret 1914. Bogen kan med rette kaldes Mjøsenlagets festiffrist, thi ved siden af at være et literært verk af fortjeneste indeholder det en rigdom af meget gode billeder. Af ikke mindst værd er fortegnelsen over lagets medlemmer, med bopæl og afstamning fra Mjøsenbygderne. Bogen, som medlemmerne erholder frit, kan faaes af andre for 25 cents ved henvendelse til lagets sekretær D. P. A. Gjermstad, Chippewa Falls, Wis.

Gudbrandsdalslagets Aarbog No. 3 og 4 er udkommet med 155 sider i det vel kjendte nette format af dette lags aarbøger No. 1 og No. 2. Som de tidligere numre er dette bind forsynet med meget gode billeder, men i dette saavel som det hele indhold er Aarbogen saa fuldstændig og nøiagtig at Gudbrandsdalslaget let holder sin plads som leder og mønster med hensyn til denne klasse literature. Sig de foregaaende hefter har foreliggende bog en fuldstændig fortegnelse over lagets medlemmer og angiver bopæl, bygdeoprindelse eller afstamning, udvandringsaar samt det oprindelige norske navn i de tilfælder hvor navneforandring har opstaaet. Skke-medlemmer

kan faa bogen ved at henvende sig til lagets sekretær, Ivar Olstad, 522 Bjornson Ave., Minneapolis.

* * *

Disse to lags formænd, henholdsvis Dr. C. L. Opsal og Pastor L. P. Thorfveen, har indlagt sig stor fortjeneste ved den flid og dygtighed hvormed de har forestaaet forberedelsen og udgivelsen af disse aarbøger. Men det er ikke blot de to lag som har godt af de skatte som rummes i disse to bøger, thi de er af stor værd for vort hele folk, og der er gode grunde hvorfor bøgerne har sin store nytte for dem som stammer fra andre bygdegrupper end disse to, thi ved at læse dem blir de første delagtige i de oplysninger og fakta som de sidste for største delen er vel kjendt med likevel. Vi er blit vant til at betragte Gudbrandsdalslagets aarbøger som mønster for denne klasse literature, og det kan trygt siges de to ovennævnte verker er det bedst typiske i den retning som endnu er præsteret af bygdelagene. Vi har vor tvil om hvorvidt bygdelagenes aarbøger endnu er blit skattet efter sin virkelige værd baade som kilde i historisk retning og for det indblik de gir i mangt der er eget for vort folks samvæmsliv. Vi vover at anbefale at bygdelagene forsyner de forskjellige skolars og offentlige biblioteker med fulde rækker af sine aarbøger, hvor de kan bli opbevaret og bli tilgængelige for samtid og fremtid. Vi tillader os at paapege en mangel ved de fleste af disse aarbøger, idet de sjelden er forsynet med indholdsfortegnelser. Vi er af den mening at disse burde tilføjes og burde være fuldstændige og vel ordnede.

Indsamlere til Valdrisgaven.

Følgende har lovet at motta og kvittere for bidrag til Valdrisgaven. Komiteen haaper, at mange flere vil komme

den til hjælp og tilskrive sekretæren for de nødvendige blanketter.

- A. D. Banks, Fordville, N. Dak.
 R. D. Brekken, Sacred Heart, Minn.
 E. J. Dahley, Glenwood, Minn.
 A. L. Ellingboe, Maynard, Minn.
 D. L. Fodnes, Nekoma, N. Dak.
 D. A. Gain, 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.
 P. D. Gaugen, Decorah, Iowa.
 Gunder C. Heen, Maynard, Minn.
 Iver L. Heen, White Earth, N. Dak.
 Anut Hellie, Hills, Minn.
 L. L. Hove, 285 E. 14th St., St. Paul, Minn.
 S. S. Ingvallson, 3011 So. 10th Ave., Minneapolis.
 Pastor L. O. Rjøs, Wetaskiwin, Alta., Can.
 A. C. Landsrud, Albert Lea, Minn.
 Ole S. Moe, Macrorie, Sask., Can.
 A. J. Moen, Michigan, N. Dak.
 C. N. Remme, Luverne, Minn.
 L. R. Rogne, Millet, Alta., Can.
 Ole Rood, 415 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.
 G. L. Røvang, Hills, Minn.
 Nels Thoreson, N. 3 Murdock, Minn.
 D. J. Seltum, Rolette, N. Dak.
 J. W. Stevens, Cooperstown, N. Dak.
 D. D. Ulbe, Lake Mills, Iowa.
 Lars Wangensteen, N. 1, Fordville, N. Dak.
 M. A. Weblen, 2539 Elliot Ave., Minneapolis, Minn.
 Forreften er kassererens adresse: A. M. Sundheim, 3205
 Park Ave., Minneapolis, Minn., og bidrag kan ogsaa sendes di-
 rekte til ham.

3323 N. Emerson Ave., Minneapolis, Minn.

J. D. Hovey, sekretær,

Kvitteringer for bidrag til Valdrisgaven.

Før modtaget og kvitteret for	\$713.00
J. R. Agnes, Carpio, N. D.	10.00
Fredr. Boe, Macrorie, Sask., Can.	5.00
D. S. Berge, Minneapolis.	5.00
Tosten Torgeren Terve, Wetaskiwin, Alta., Can.	1.00
Ole Olsen Rjørlien, Wetaskiwin, Alta., Can.	1.00
John B. Hoff, Grand Meadow, Minn.	50.00
E. A. Gjelle, Whalan, Minn.	25.00
S. G. Vertikrud, Roseau, Minn.	25.00
S. G. Braaten, Mayville, N. D.	10.00
Thomas Olsen, Brainerd, Minn.	2.00

Tilsammen \$847.00

Minneapolis, Minn., 21de April 1915.

A. M. Sundheim, kasserer.

Fra Manfred, N. Dak.

E ha kji set nofo i Samband endaa um Valdrislage i Manfred, so va halde no sijte jol. E hadde kji tænkt o skrive um dette lag heldan, taa di at kjømeistarn L. O. Noble sa ve lagø, at han infji likte denna L. O. N. skulde skrive meir, taa di han brukte o læ lite grand aat hono, ner han skreiv, ja han. Sa so ska e kji seia eit or um'n, endaa han unde jestedøpe lifese „trona“ i høgsæte ve endin paa eine langbore, o dit jorde grautdylle svarv ette svarv.

Dø va tydele, at han kapaat mæ enkon. At han infje feff grautstyngen du! Denne gaange hadde me eit grautdyll mindre. Ei taa valdrisfjæringo bore reiste i haust ut paa Jndireferven, o to fo dylle sit mæ se. So vilde vel je indio graut, spaar e. Ell kansje dei vil halde valdrislag derute ofso. Dette lagø va no dø mest ækta, me ha halde, infji berre mæ raka-fjif o lesse, mølto o jeitfjot, øl o graut, kafe o goro o slett

meir, so lediudn ha so mange rare navn paa. Me, so va inbedde, flap o betala „dalaren“. Me so va so væl vande mæ skifte i gamle Baldris, maa væl sgnast noko! ner nokon ve jettebøe her læs up før us: „Collect, lad os alle betale daleren.“ Og kji valdrisvinnudn her i nabolage dei snillaste, skinkaste o mest godhjarta i værn du? Ja, trur du me kji, so kan du berre koma o prøve dei.

Dæ va no kji berre matstræb ve desse lage heldan men før me o faa sagt diffa noko um talo, sang, leik o spel o sprett, so dei dreiv paa mæ te ljøse dag, æ reint før vitløstigt før me o ta fatt paa. Dei so helt talo va Pastor Langseth, S. G. Ongstad, L. E. Førstad, Levor Quarve, L. L. Quarve, Dr. Owen o Prof. Bolenbom. Men dæ jildaste taa alt va, daa valdrisungdommen tok us lifeso inn paa Folketeatre i Kristian o spelte aat us „Ei Hugvending“ av Halvard Sande. Um infji jenta vart hugvend, soo vart no „me gamle“ dæ. Quarve løbde paa staaande „fot“ 10 dalar te præmia før deklamationa av norste stikkjo ve næste valdrislage.

Dei so spelte aat us denne gaange va Margaret Ragne, Nils Førstad, Ole Glaheim, Anton Nasan, Nils Nertrøst, Conrad Sedahl.

*

No, kjære Bøvlin, vil e jæra de eit forslag: Kast dette tulleprate mit i papirkørge o brænn baade dæ o kørge o prent so istan langa listo aaver desse jæve valdrisadn, so je, o dei so ska samle inn te desse valdrisgavun. Dæ æ alder vært o ha denna kørge standan der gapande restn taa desse aare, før no lyt du prente alt so kjæm inn. E skulde undrast um infji andra norsta aviso i Amerika vilde like o prente listudn offo. Du Bøvlin, so æ førmann før dette, du kan jedne seia dei, so æ i tvæl um dæ løne se o je, at dæ virkele løne se dæ. O daa kan du so smaatt peike paa desse valdrisadn rundt Manfred, o seia: Sjaa ko mykij dei ha faat paa eit tjue aar o ko skinke dei alti ha vøre te o jeba. Ell du kan hærmsø ette gamle Skogsta'n ner han stælte aakeren sin, so sa han: „Sytta du aat jor'n, so hytta ho att.“ Overjætt: Sytta du aat Baldris so hytta ho att.

L. D. R.

SKO

forsendt med pakkeposten.

JOHANSEN COMPANY, som i 35 aar har drevet skoforretning i St. Paul og ved ærlig og paalidelig handlemaade har i vide kredse vundet et særdeles godt navn og rygte, har i det senere drevet et raskt voksende "Mail Order Business"—sælger sko gennem katalog og korrespondance og leverer dem med pakkeposten, til alle dele af landet.

JOHANSEN COMPANY'S SKO-KATALOG No. 21 er nylig udgivet og sendes paa forlangende til enhver, som begjærer den. Det er en net udstyret bok paa 32 sider, som med sine godt udførte billeder af sko, samt med greie beskrivelser, sætter enhver istand til at gjøre tilfredsstillende valg af sko, til sin særegne smag og behov.

Prøv engang Johansen Company, siden kommer du igjen saa ofte som du maa ha nye sko.

Johansen betaler pakkepostportoentil alle dele af landet. Ved Johansens pakkepost skohandel kan du faa din skoregning skaaret itu.

Husk at du har dobbelt betryggelse i postlovene, som holder handelsmanden ansvarlig for dine penger, og i statens love mod falsk eller urigtig avertering.

Johansen er paa det bedste anbefalet af bank- og handelsmænd i St. Paul og af en hær af velfornøiede kunder. Dette blads bestyrelse har gjort sig flid for at erkyndige sig om Johansens paalidelighed og vederhæftighed og tør uforbeholdent anbefale ham til bladets læsere.

Skriv efter KATALOG til

JOHANSEN COMPANY

265 East 7th Street,
St. Paul, Minn.

Lutheran Publishing House

NORTHWESTERN BRANCH

322 So. 4th St. MINNEAPOLIS, MINNESOTA.

Vi har paa lager komplet udvalg af bibler, salmebøger og god literatur baade i det engelske og det norske sprog. Skriv efter katalog, der tilsendes frit. Skriv til vort Decorah, Iowa hus for pris paa indbinding af bøger, tidsskrifter, osv.

Just udkommet

Jørgen Moe Samlede Skrifter

Hundredaarsudgave

Utkomne komplet i to smukke originalbind, 188 og 200 sider med gjengivelse af flere smukke billeder af datidens bedste kunstnere. Et pent set disse to bøger. Pris \$2.25 portofrit tilsendt.

Jørgen Moe blev født den 22de april 1813, — altsaa vel hundrede aar siden, da jubilæumsaaret kom. I anledning merkeaaret blev hans Samlede Skrifter udgivet i billig mer smagfuld folkeudgave i to bind. Meget har været skrevet og sagt om forfatterens arbeide. Der aander en ærbødighed og begeistring igjennem hvad ledende mænd har skrevet om verket.

The Free Church Book Concern, ^{322 CEDAR AVE.} MINNEAPOLIS, MINN.

Mindenaal fra jubelaaret 1914

Vedføiede billede viser i naturlig størrelse den naal som komiteen for hundredaarsfesten anskaffede til at tjene som et minde om begivenheden. Den forestiller et vikingeskib, saadant som man ved brugtes den tid da vore fædre opdagede Vinland det Gode. Naalen kan faaes enten i guld kulør eller "oxidized silver." Frit tilsendt 10c. Skriv til Samband, 322 Cedar Ave., Minn.

P O Kittlesland jan15

SACRED HEART

MINN